

42637

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

Ahmet Uğur NALCIOĞLU

ILSE TIELSCH'İN "DER SOLITÄR" VE
"ERINNERUNG MIT BÄUMEN" ADLI
ESERLERİNDE "GERİYE DÖNÜŞ"LER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Yöneticisi
Doç. Dr. Ahmet AKYOL

ERZURUM—1995

ÖZET

Roman ve öykülerde anlatılan olaylar, geçmişte yaşanan olaylar olsa bile, şimdiki zaman dilimi içerisinde aktarılır. Bunun yanısıra şimdiki zamanın egemenliğine karşın, özellikle geçmiş de önemli bir yer tutar. Şimdiki zamanda gelişen olayların ve kahramanların bir geçmişi vardır. Yazar, olayları ve kişileri tam anlamıyla tanıtmak ve eserine gerçekçi bir kimlik kazandırmak amacıyla geriye dönüş tekniğini kullanır. Diğer yandan yazar, o anda gelişen bir olaya açıklama getirmek ve olayı değerlendirmek isteğiyle bu teknikten yararlanabilir. Geriye dönüş sayesinde, şimdiki zamanda gelişen olayların perspektifinden, yıllar öncesinin hayli geniş bir dilimine bakılır.

Bazı yazarlar, geriye dönüş tekniğini eserlerinde sıkça kullanırlar. Son yıllarda Çağdaş Avusturya Edebiyatında adından oldukça söz ettiren Ilse Tielsch'in, "Der Solitär" ve "Erinnerung mit Bäumen" adlı eserlerinde asıl tabloyu, geçmişe ait olaylar şekillendirir. Bunun sonucunda öykülerin tamamına yakınında geriye dönüşler hakimdir. Bu iki eseri geriye dönüş tekniği bakımından incelerken izlediğim yöntem, ilk olarak geriye dönüş tekniği hakkında bilgi vermek, sonra da bu tekniğin öykülerde uygulanış şeklini örneklerle göstermek olmuştur.

ZUSAMMENFASSUNG

Daß die Erzähler in den Erzählungen durch die rückblende Technik auf die Kindheit und besonders auf die Jugend zurückgreifen, ist der gemeinsame Punkt der Erzählungen in den Tielschs Büchern "Der Solitär" und "Erinnerung mit Bäumen".

In diesen Erzählungen, in denen die Rückwendungen herrschen, gibt es Bestandteile, die zur Rückwendung Veranlassung geben. Wenn wir noch klarer zum Ausdruck bringen wollen, erzählen die Erzähler jemandem die traurigen Ereignisse, die sie vor vielen Jahren erlebt haben, sie werden von einem Menschen, einem Haus, einer Pflanze oder einer Tasse beeindruckt.

In "Ein Zimmer im dritten Stock" kommt die Erzählerin in die Wohnung zurück, in der sie vor vielen Jahren gewohnt hat. Sie trifft Melani. Und Melani bietet ihr eine Tasse Kaffee an. Darauf erinnert sich die Erzählerin daran, daß sie vor vielen Jahren die Kaffeetasse zerbrochen hat und wie sich die weiteren Ereignisse entwickelt haben. Diese Kaffeetasse bringt sie in die Vergangenheit zurück.

In "Der Mann mit der Palme" greift der Erzähler auf die Vergangenheit zurück, indem er von der Palme beeindruckt wird.

In den Erzählungen "Rückkehr zu Katrin", "Ende einer Geschichte" und "Ein Mord im Dorf" sind die Gründe der Rückwendung das Abrechnen mit der Vergangenheit und Befreiung vom Schuldgefühl.

In "Erinnerung mit Bäumen" greift die Erzählerin auf die Vergangenheit zurück unter der Wirkung des Aussehens des Hofes, in dem sie vor 25 Jahren gewohnt hat. Die Veränderung des Hofes bringt die Erzählerin in die Vergangenheit zurück.

Durch die Rückwendungen, die einer bestimmten Gegenwartssituation zugeordnet sind, wird ein Stück in die

III

Vergangenheit ausgeholt und in die Gegenwart eingeführt. Diese Form sehen wir in jeder Erzählung.

Wir können sagen, daß die Rückwendungen durchgeführt werden mit dem Zweck, die Beziehungen der Vergangenheit und Gegenwart zu erklären, und daß die Aehnlichkeit und Gegensätzlichkeit, die beim Vergleich zwischen der Vergangenheit und Gegenwart hervorgebracht werden, Form und Gestalt gewinnen.

Fast in allen Erzählungen, die wir untersucht haben, gibt es Rückwendungen zur Jugend. Nur in der Erzählung "Ein Zimmer im dritten Stock" greift man auf die Kindheit zurück.

In den Erzählungen erzählt man von den traurigen und schmerzlichen Handlungen. Die Handlungen, die die Erzähler schildern, sind unglückliche Handlungen, die sie in der Vergangenheit erlebt haben. Das hat nur einen Grund; Die Schriftstellerin hat eine traurige Jugend erlebt, die voll von Schwierigkeiten war. Und weil der Sohn von Tielsch an Krebs gestorben ist, hat sie im allgemeinen die Themen geschildert, die vom Tod, Kummer und von der Traurigkeit erzählen. Ausserdem hat Tielsch selbst den Krieg erlebt, als sie 16 Jahre alt war. Natürlich ist es der wichtigste Grund, daß sie das alles in all ihren Erzählungen geschildert hat.

In den Erzählungen "Rückkehr zu Katrin" und "Ende einer Geschichte" erzählen die Helden der Erzählungen die Ereignisse nicht, sondern die anderen Personen, die die Helden näher kennen. Wenn der Held der Erzählung und der Erzähler die gleichen Personen sind, hat der Schriftsteller in der Hand nur diese Person als Informationsquelle. Und er erzählt in ihrem Blinkwinkel. Deshalb hat Ilse Tielsch die Ereignisse einem anderen erzählen lassen. Wenn die Person, deren Lebensgeschichte erzählt wird, am Ende stirbt, muss eine andere Person die Handlungen erzählen. Tielsch hat in diesen zwei Erzählungen einen solchen Erzählstil versucht und Erfolg gehabt.

IV

In den Erzählungen "Rückkehr zu Katrin" und "Ende einer Geschichte" hat Ilse Tielsch die positiven Seiten der Gesellschaft nicht ausgedrückt. Unter dem Blickwinkel des Individuums hat Tielsch den Weg gewählt, die Gesellschaft zu urteilen. Durch diese Helden erklärt die Schriftstellerin die Probleme des gesellschaftlichen Lebens und kritisiert sie.

Tielsch äussert sich sowohl die Beziehung zwischen dem Individuum und der Gesellschaft als auch die Frauenproblematik. Besonders in "Ende einer Geschichte" betont sie, wie man mit einem Mädchen, das das Leben noch nicht kennt, im Vorbereitungsprozess zum solchen Leben umzugehen hat, wie man dieses Mädchen überanstragt hat, und wie es Schmerzen hatte. In "Rückkehr zu Katrin" äussert sich Tielsch, wie die Heldin der Erzählung überanstragt wurde. Während Tielsch die Beziehung zwischen dem Individuum und der Gesellschaft erklärt hat, hat sich immer beim Individuum befunden. Daß die Erzähler die Sätze, die Reue ausdrücken, verwenden, zeigt uns dies ganz klar.

V

ÖNSÖZ

Ilse Tielsch, eserleri dilimize pek çevrilmeyen, bu yüzden ülkemizde az okunan çağdaş Avusturya'lı yazardır. Önceleri şiir yazarak Çağdaş Avusturya Edebiyatında kendine bir yer bulmuş, daha sonra ise düz yazı türünü seçmiştir. Lirikçi olarak kendini gösterdikten sonra nesirde de söz sahibi olmuştur.

Öykülerinde, genellikle birbirini tanımayan iki insanın karşılaşmaları sonucunda birinin konuştuğu, diğersinin ilgisizce dinlediği bir anlatım ortamı gözleniyor. Basitçe anımsamak suretiyle artık geri gelmeyecek anılar tazeleniyor ve sessizce dinlenen şeyler anıları açığa çıkarıyor.

Bu çalışmamda, Tielsch'in öykülerinde "Geriye Dönüşler"i ele alıp incelemeye çalıştım. Ondört öyküsünü içinde topladığı "Der Solitär" isimli kitabında geriye dönüşlerin hakim olduğu altı öyküsü ile, "Erinnerung mit Bäumen" isimli kitabında yer alan tek öyküsünü geriye dönüş tekniği bakımından inceledim. Ayrıca, öyküleri incelerken, ilk önce öykünün içeriği hakkında kısa bir bilgi, daha sonra sebepleri ile geriye dönüşleri ve en sonunda ise yazarın öyküde vurgulamak istediği mesajı vermeyi uygun buldum.

Çalışmamda bana yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç.Dr. Ahmet AKYOL' a ve kendisi ile mektupla temas kurduğum, bana yardımcı olmak için bir hayli çaba gösteren Bayan Dr. Ilse Tielsch'e teşekkür ederim.

VI

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
ÖZET	I
ZUSAMMENFASSUNG (Almanca Özet)	II
ÖNSÖZ	V
I - GİRİŞ	1
a) Ilse Tielsch ve Edebi Kişiliği	1
b) Geriye Dönüş Tekniği Hakkında Genel Bilgiler	3
c) Çerçeve Öykü (Rahmenerzählung)	5
d) İç Öykü (Innenerzählung)	7
e) İç Öykünün Kesilmesi	9
f) İç Öykülerde Zamansal Derinlik	11
g) Anlatım Ortamının Hazırlanması	12
e) Anlatıcı ile Figür Münasebeti	12
II - ÖYKÜLERDE GERIYE DÖNÜŞ TEKNİĞİ	13
Katrin'e Dönüş	13
Üçüncü Katta Bir Oda	17
Bir Öykünün Sonu	22
Höchsmann'ın Evi	27
Köyde Bir Cinayet	32
Palmiyeli Adam	38
Ağaçların Anımsattıkları	42
III - ÇERÇEVE VE İÇ ÖYKÜLERDE ANLATIM	58
SONUÇ	60
KAYNAKÇA	63
ÖZGEÇMİŞ	64

I - GİRİŞ

a) Ilse Tielsch ve Edebi Kişiliği

Şiirle başladığı yazın yaşamını düzyazı ürünleriyle sürdüren günümüzün Avusturya'lı yazarı Ilse Tielsch, özellikle 1964 yılında 35 yaşında iken yayınlanan ilk şiir kitabından sonra Avusturya Edebiyatında kendinden çok söz ettiren çağdaş şair ve yazarlar arasında yer almıştır.

Ilse Tielsch, 20 Mart 1929 da Avusturya'nın Güney Moravya bölgesindeki Auspitz kentinde pratisyen bir doktor olan Fritz Felzmann ile bir çiftçi kızı olan Marianne Zemanek'in tek çocuğu olarak dünyaya geldi. Tielsch, şiir yazmaya sekiz yaşında başladı. Kitap okumayı çok seviyordu ve okulda en sevdiği ders kompozisyondu. 15 yaşına kadar Auspitz'deki okullara gitti. 1945 nisanında son trenle Budweis üzerinden akrabalarının çiftliğinin bulunduğu Yukarı Avusturya'ya kaçtı. Sonbahara kadar orada kaldı. Daha sonra Kızılhaç aracılığıyla gazeteye verilen ilan üzerine anne ve babasını tekrar buldu. Gazetecilik ve Germanistik öğrenimi gördü. Öğrenimi sırasında vekil öğretmen, büro memuresi ve özel bir kütüphanede memure olarak çalıştı. 1950 de bir tıp öğrencisi olan Rudolf Tielsch ile evlendi. Rainer, Cornelia, Iris ve Stefan adlarında dört çocuk dünyaya getirdi. Çocuklarının eğitimleri yoğun bir edebi çalışmayı olanaksız hale getirdi. 1953 de "haftalık dergiler ve gazete" üzerine doktorasını verdi ve "Doktor" ünvanını kazandı. Gazeteci olarak çalıştı. İlk büyük nesir kitabı 1977 yılında yayınlandı. O tarihten bu yana Ilse Tielsch serbest yazar olarak faaliyetini sürdürmektedir.

Tielsch'in kazandığı ödüllerden bazıları şunlardır :

1965 de Theodor-Körner ödülü, 1972 de Andreas Gryphius şeref ödülü, 1981 de Güney Moravya ödülü, 1983 de Alman Kültür ödülü, 1989 da Andreas Gryphius ödülü, 1975 de Almanca kısa hikaye ödülü.

Ilse Tielsch, İkinci Dünya Savaşı sırasında 16 yaşındadır ve kendi hikayesini "Erinnerung mit Bäumen" adlı eserinde "Anna" adının arkasına gizlenerek anlatır. Bu eserde naklettiği anıların kendi anıları olduğu açıktır.

Ilse Tielsch, öykülerinde rahatlıkla anlaşılabilen bir dil kullanmıştır. Alışılmışın dışında bir anlatım şekli ile okuyucuyu sürekli heyecanla okumaya ve düşünmeye sevk ediyor. Ilse Tielsch, hüzünlü, acıklı ve pişmanlık dolu ifadelerle insanların yaşadıklarını kendine has üslubu ile işliyor, aynı zamanda okuyucuyu kendisi ile ve çağıyla hesaplaşma içine çekiyor.

Çalışmamızda inceleyeceğimiz "Der Solitär" isimli öykü kitabı birbirinden bağımsız ondört öyküden oluşmaktadır.

Öykülerde anlatıcı, "Geriye Dönüş Tekniği" ile olayları anlatır. Bu anlatım, yaşanmış olayların, anıların değişik mekanlarda anlatıcının karşısındaki kişi ile herhangi bir şekilde karşılaşması sonucunda anlatması biçimindedir.

b) Geriye Dönüş Tekniği Hakkında Genel Bilgiler

Yazarların, romanlarında veya öykülerinde kullandıkları bu teknik sayesinde, geçmişte yaşanan olaylar şimdiki zamana taşınır. Daha doğrusu geriye dönüş, belirli bir şimdiki zaman olayının yaşanmasına bağlıdır. Şimdiki zamanda anlatılan bir olayın geçmişle bağlantısı varsa veya geriye dönüş ile şimdiki zaman olayları aydınlatılabiliyorsa, geriye dönüş gerekli hale gelir. Yani, geriye dönüş şimdiki zaman olaylarının bir unsurudur. Bu teknik ile anlatıcı, öyküsünün diğer bir bölümüne başlamak için şimdiki zamanı terketmez, bilakis geçmişin bir parçasını çıkarıp şimdiki zamana getirir. Şimdiki durum bir kenara bırakılmaz, sonradan tekrar yer alır.

Geriye dönüşler, geçmiş ile şimdiki zaman arasındaki bağlantıyı kurma açısından bir köprü görevini yapar. Bu köprünün kurulması için gerekli ortamı hazırlayan bazı nedenler vardır. Bu nedenlerden biri; anlatıcının, şimdiye kadar bilinmeyen olayların veya ilişkilerin açığa çıkarılması gereğini hissetmesidir. Diğeri ise, öykü içinde bilmece gibi kalan bir olayın aydınlatılmasıyla düğümlerin çözülmesi gerekliliğidir.

Anlatıcıların geriye dönüşlerine sebep teşkil eden başka bir unsur da ; şimdiki zamanda gelişen olaylar sırasında gördükleri bir insan, bir eşya veya bir bitkiden, kısacası herhangi bir şeyden etkilenmeleridir. Onları, geçmişte yaşanan olayları anımsamaya iten böyle faktörler bulunabilir. Karşılaştıkları bir nesnenin anımsattıklarını karşısındaki kişiye aktarmaları için geriye dönüş tekniğini kullanırlar. Bu teknik, geçmiş ile şimdiki zaman ilişkilerini göstermek açısından yazarların kullandığı önemli bir yöntemdir. Bu sayede olaylar ve süreçler, hem birbirine olan bağımlılıklarında, hem de zıtlıklarında direkt aydınlatılır. Anlatıcı, geçmiş ile şimdiki zamanı mukayese eder ve anlamlı paralellikleri veya zıtlıkları şekillendirir.

Eberhard Lämmert, "Bauformen des Erzählens" adlı çalışmasında geriye dönüş tekniğini şöyle tarif etmektedir: "Geriye dönüş, hem konu aracılığıyla hem de zaman farkı aracılığıyla bir gelişim sürecinin yapısını ortaya koyar. Geriye dönüşler, şimdiye kadar bilinmeyen olayların veya ilişkilerin açığa çıkarılmasıyla veya şimdiye kadar öyküde hala bilmece gibi kalan bir olayın aydınlatılmasıyla olayların düğümlerini çözer, çatışmaları düzeltir veya onları anlaşılır hale getirir. geçmiş ile şimdiki zaman ilişkilerini gösterir." ¹

Geriye dönüşlerde şimdiki zamana taşınan diğer bir unsur da anılardır. Bu tür geriye dönüşlerde öykünün anlatıldığı süreç içinde öykü ile bağıntılı olarak bir anıya yer verilir.

Geriye dönüş, anlatılan öyküye heyecan kazandırması bakımından oldukça önemlidir. Anlatılan öykünün tekdüzelikten sıyrılıp daha ilginç hale gelmesini sağlayan geriye dönüş sayesinde dinleyici konumundaki kişi, öyküye o ana kadar gösterdiği ilgiden daha fazlasını göstermek durumuna gelir. Böylece de heyecan sahasına sürüklenmiş olur.

Yazar, öyküsünde kullandığı geriye dönüş tekniği ile okuyucunun ilgisinin o bölüm üzerinde yoğunlaşmasını sağlar. Çünkü geçmişte yaşanan olayların anlatılması ilgi çekicidir. Zaten bu olayların ilgi çekici yanları olmasa, yani sıradan olaylar olsa, geçmişten çıkarılıp bugüne getirilmesi gereksizdir. Ancak kayda değer özelliği olan olaylar anımsanmak suretiyle bugüne taşınır.

¹ Lämmert, Eberhard "Bauformen des Erzählens", Erns Carl Poeschel Verlag, 6.Auflage, Stuttgart 1975

c) Çerçeve Öykü (Rahmenerzählung)

Çerçeve öykü, genelde öykünün ilk ve son kısmında yer alır. İç öyküyü çevreleyen bir çerçeve konumunda olan çerçeve öyküde yazar, öykünün nasıl başlayıp geliştiğini açıklama olanağına sahip olur. Öykünün başlangıcında yer alan çerçeve öyküde anlatıcı, iç öykünün anlatılmasına uygun ortamı hazırlar ve onu dinlemekte olan kişi ve kişileri okuyucuya tanıtır. Bu bölümde tasvirler ve figürlerin tanıtımı yer alır. Anlatıcı ile karşısındaki kişinin karşılaşmaları açıklanır. Son kısımda yer alan çerçeve öyküde, yani iç öyküden sonra bulunan kısımda ise, iç öyküde zirveye ulaşan gerilim çözülür ve anlatıcı, figürlerin daha sonraki durumları ve yaşamları hakkında kısa açıklamalarda bulunarak iç öykünün içeriğine açıklık getirmiş olur.

Öykülerde çerçeve öykü anlatıcısı ile iç öykü anlatıcısı aynı kişi olabileceği gibi, farklı kişiler de olabilir. Genelde çerçeve öykü anlatıcısı ile iç öykü anlatıcısı aynı kişidir. Eğer çerçeve öykü ile iç öykü anlatıcısı farklı kişilerse, bu iki anlatıcının karşılaşmaları çerçeve öykü bölümünde yer alır ve iç öykü anlatıcısı devreye girdiğinde çerçeve öykü anlatıcısı dinleyici konumuna geçer. "Anımsama" şeklinde ortaya çıkan anlatım şeklinde, çerçeve öykü anlatıcısının geriye dönüşü söz konusudur.

Yazar, çerçeve öykü ile öyküde işlenen olayın kaynağına iner ve nasıl başlayıp geliştiğini açıklama olanağına sahip olur. İç öyküye bir hazırlık zemini oluşturulur, okuyucuyu iç öyküye hazırlayan ön bilgi şeklinde açıklamalar yer alır ve böylece çerçeve öykü, iç öyküye uygun bir anlatım ortamı hazırlamış olur.

Gürsel Aytaç, "Çağdaş Türk Romanları üzerine incelemeler" adlı çalışmasında çerçeve öyküyü şu şekilde tarif etmiştir: "Çerçeve öykü, bir ya da bir çok anlatı birimini bir çerçeve gibi sararak, onlarla daha büyük anlamda bir anlatı birliği oluşturan anlatı biçimidir.

Çerçeve anlatının kökeni, şark edebiyatında Binbirgece Masallarıdır; Rönesans'da çok rağbet görmüş bir biçimdir."²

Tielsch'in öykülerinde çerçeve bölümünden iç öyküye geçiş, genelde birbirlerini tanımayan iki kişinin tesadüfen veya herhangi bir sebepten dolayı karşılaşmaları sonucu, birinin anlattığını diğesinin ilgisizce dinlemesi biçiminde oluşmaktadır. Yani, bu öykülerde anlatıcı ile onu dinleyen kişinin öncelere dayanan bir dostlukları ve tanışmışlıkları yoktur.

Tielsch, bu çerçeve öykü ortamında çoğunlukla günlük konuşma dilini son derece sade ve herkes tarafından anlaşılabilir bir tarzda kullanmaktadır. İç öyküdeki anlatımlarda çerçeve öyküye nazaran daha sanatsal bir dil ortaya çıkmaktadır. Çerçeve öykülerde anlatıcı ile onu dinleyen kişinin karşılaşmalarına, tanışmalarına ve buldukları ortamın kısa tasvirlerine yer verildiğinden bu bölümlerde edebi cümlelere rastlanmıyor. Bu bölümlerde yer alan cümleler iç öyküye geçiş ve hazırlık cümleleridir. İç öykülerde ise, öykülerin odak noktasını oluşturan olaylar aktarılmaktadır. Bunun sonucu olarak yazar, iç öykülerde daha sanatkarane cümleler kurmaya çaba göstermiştir.

² Aytaç, Gürsel, "Çağdaş Türk Romanları üzerine incelemeler", s.479, Gündoğan Basın Yayın Dağıtım, Ankara 1990

d) İç Öykü (Innenerzählung)

Çerçeve öykünün zemin hazırladığı iç öykü, anlatıcının herhangi bir şeyden etkilenerek anımsamasıyla gerçekleşir. Daha açık ifade etmek gerekirse ; ya karşısındaki kişi onu anlatıma motive etmiş olabilir. Ya da karşılaştığı bir nesne, onu anılara götürerek anlatımına zemin hazırlar.

Geçmişte yaşanan olaylar, iç öyküde genellikle anımsama suretiyle anlatılır. Böylelikle geriye dönüş gerçekleştirilmiş olur. Yani geriye dönüşlerin yapıldığı bölüm iç öyküdür. Çerçeve öykü ile iç öykünün anlatıcılarının farklı olduğu durumlarda, çerçeve öyküdeki ben - anlatıcının partneri olarak ortaya çıkan ikinci ben - anlatıcı iç öykünün anlatıcısıdır. Bu iki anlatıcı, iki eski tanıdığı yıllar sonra karşılaşması şeklinde bir araya gelip iç öykünün anlatım durumunu oluşturabilecekleri gibi, çerçeve öykü içinde herhangi bir nedenle ilk defa karşılaşmış da olabilirler. Çerçeve öykü ile iç öykü anlatıcılarının aynı olduğu durumlarda, anlatıcının iç öyküyü anlatmasına sebep teşkil eden unsurlar vardır. Bu unsurların en önemlisi, anlatıcının kendisini etkileyen ve anılara dönmesini gerektiren herhangi bir kişi veya eşyadır. Diğer yönden, anlatıcının geçmişte yaşanan olayların hala etkisi altında olması ve olayların olumsuz yönde gelişmesinde kendisini de suçlu olarak görmesi sonucunda sahip olduğu suçluluk duygusunu üzerinden atmak için, söz konusu olayları anlatmak isteğini de bu unsurlardan biri olarak görebiliriz.

İç öykü anlatıcısının herhangi bir özelliği veya sorunu çerçeve öykü anlatıcısının dikkatini çeker. Bu anlatıcının ilgi ve isteği karşısında iç öykü anlatıcısı, geriye dönüş tekniği ile öyküsünü anlatmaya başlar.

Tilesch'in öykülerinde bu şekil, karşımıza biraz farklı olarak çıkıyor. İki kişinin herhangi bir nedenle veya tesadüfen karşılaşmaları

ağırlıktadır. Başlangıçta birinin anlattığı diğerinin ilgisizce dinlediği iç öykülerde, öykü ilerledikçe dinleyici konumundaki kişinin konuya merak duyduğunu ve ilgilendiğini görüyoruz. Anlatıcının iç öyküye, daha doğrusu geriye dönüşüne motivasyonunu sağlayan şey, genellikle herhangi bir nesnedir. Bu açıklamaları özetlemek gerekirse, iç öykü ile geriye dönüş aynı anlama gelmektedir.



e) İç Öykünün Kesilmesi

İç Öykünün kesilmesi, anlatıcı veya dinleyici tarafından olabilir. Dinleyicilerin, iç öykü anlatımı sırasında, öyküye duydukları meraktan kaynaklanan bazı soruları yöneltmeleri için iç öykünün kesilmesi gerekli hale gelir. Bu kesilmeler, karşı soru şeklinde bir kaç cümlelik müdahale veya hayret ifadesini belirten sözcüklerle olabilir. İç öykünün anlatıcı tarafından kesilmesinde ise, tekrar çerçeve öyküye dönülebilir. Anlatıcı, iç öykünün daha net anlaşılması için, şimdiki durum ile bağlantılı olan ek açıklamalarda bulunabilir. Diğer taraftan, “Şimdi bana onunla ilişkimin ne olduğunu soracaksınız” veya “Belki de bu anlattıklarına inanmıyorsunuz” şeklindeki cümlelerle anlatıcı, dinleyicinin öyküye olan dikkatini arttırmak için bu şekilde kesilmelere yer verir.

Mustafa Çolak, “Theodor Storm’un yaşlılık novellerinde anlatım tekniği” adlı çalışmasında iç öykünün kesilmesi hakkında şu bilgileri vermiştir : “İç öykünün kesilmesi sırasında iç öykünün akışı bir an için durdurulur ve tekrar çerçeve öyküye dönlür. Anlatım, çerçeve ve iç öykü anlatıcıları arasındaki bir karşılıklı konuşmaya dönüşür. İç öykü ve çerçeve öykünün karşılıklı yapısal ve anlamsal ilişkileri bu kesilmelerle düzenlenir. Kesilmeler bazen iç öykünün akışına bağlı olarak ortaya çıkar ve anlatıcının bir kaç cümlelik kısa bir müdahalesini içerir. Bazen de iç öyküden bir süre uzaklaşma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Her iki durumda da kesilmelerin amacı, çerçeve öyküde oluşturulmuş olan anlatım ortamının iç öykünün akışı içinde unutulmasını önleme ve okuyucunun belleğinde canlı tutulmasını sağlamaktır.”³

İlse Tilesch’in öykülerinde iç öykünün kesilmesine sık sık rastlanır. Bu kesilmelerin amacı, eserin —okuyucuda sıkıntı yaratabilecek tekdüzeliğini ortadan kaldırmak ve kısa aralıklarla

³ Çolak Mustafa, “Theodor Storm’un yaşlılık novellerinde anlatım tekniği”, s.39, Samsun 1991

okuyucuyu yeni bir heyecan sahasına sürüklemektir. Tylesch'in öykülerinde kesilmeler anlatıcı ve dinleyici tarafından olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır ; anlatıcı öykünün akışı içinde herhangi bir nedenle dinleyiciye bir özel açıklama ihtiyacı duymakta ve ara vermektedir. Buna benzer olarak dinleyici de belirli soruları, istekleri veya hayret ifadeleri ile anlatıcıya yönelerek anlatımı kesmektedir.



f) İç öykülerde zamansal derinlik

İncelediğim öykülerin çoğunda geriye dönülen zaman, kesin olarak verilmemektedir. Yıllar öncesine dönülüyor ve öykünün içeriğinden anlaşılabilirdiği kadarıyla “yıllar önce” kelimeleriyle 20 -30 yıl öncesi kastediliyor. Öykülerin sadece ikisinde geriye dönüşün kesin zamanı belirtiliyor. Bunlardan birinde 24 yıl öncesine diğesinde 40 yıl öncesine dönülüyor. Sadece tek bir öyküde yakın zamana dönülüyor. Öykülerin sadece birinde çocukluk yıllarına dönülmektedir. Diğer öykülerde ise gençlik yıllarına dönüldüğünü görüyoruz.

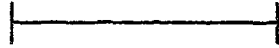
Zamansal derinliği şekil üzerinde göstermek gerekirse ;



Yıllar Öncesi : 30 yıl - 40 yıl



24 yıl öncesi



Yakın zaman

Şeklinde gösterebiliriz.

g) Anlatım ortamının hazırlanması

Tilesch'in incelediğimiz öykülerinde anlatım ortamını hep anlatıcının kendisi hazırlıyor. Anlatım isteği anlatıcıdan geliyor. Karşısındaki kişinin herhangi bir teşviki bulunmuyor. Dinleyicinin başlarda öyküye merak duyduğunu söyleyemeyiz. Fakat öykü ilerledikçe dinleyicinin meraklandığını ve az da olsa ilgi gösterdiğini yaptığı müdahalelerden anlıyoruz. Bu müdahaleler karşı soru şeklinde veya o andaki hayret ifadelerini dile getirme biçiminde ortaya çıkmaktadır.

h) Anlatıcı ile figür münasebeti

Bir figürün özellikleri, sadece anlatıcının o figürü tanımlayan açıklamalarıyla kesinlik kazanmaz. Özellikle figürün karakter yapısı, anlatıcının betimlemesi ile birlikte öykünün akışı içinde ortaya çıkan diğer tanımlayıcı unsurların yardımıyla öykünün sonunda bir bütünlük kazanır. Anlatıcı, başlangıçta figürlerin fiziksel ve toplumsal özellikleri hakkında yüzeysel bilgiler verir. Okuyucu, bu figürlerin öznel dünyaları hakkında, öyküde olaylar geliştikçe bir yargıya varır. Böylelikle okuyucu, figürler hakkında kendi kendine yorum yapma olanağına sahip olur.

Tilesch'in öykülerinde de anlatıcılar, figürlerin ortaya çıktıkları ilk anda tüm özelliklerini açıklayan tanımlamalara girmeden onların sadece karakter yapılarını yüzeysel olarak okuyucuya sunarlar. Daha sonra, öykünün akışı içinde figürlerin tüm özellikleri gittikçe belirginleşir ve açıklığa kavuşur. Öykünün sonunda, okuyucunun, figürlerin kişisel özelliklerini somut bir biçimde algılayabileceği bir bütünlüğe ulaşır.

II - ÖYKÜLERDE GERİYE DÖNÜŞ TEKNİĞİ

KATRİN'E DÖNÜŞ (RÜCKKEHR ZU KATRIN)

Tielsch'in 1987 yılında yayımlanan "Der Solitär" adlı 14 öyküsünü topladığı kitabındaki ilk öykü olan "Rückkehr zu Katrin"de, yıllar önce evinde kaldığı Katrin'in hüznü öyküsünü yazmak için o kasabaya dönen anlatıcının anlatımları söz konusudur.

Tielsch'in diğer öykülerinde olduğu gibi bu öyküde de anlatıcının geriye dönerken, yani iç öyküye başlarken, herhangi bir tanıdıkla karşılaşması veya bir arkadaş ortamında sohbeti söz konusu değildir ; herhangi bir nedenle birbirlerini tanımayan iki insanın tesadüfen karşılaşmaları sonucu birinin konuştuğu, diğerinin ilgisizce dinlediği anlatım şeklini görüyoruz.

Anlatıcı burada başından geçen olayları anlatmaya başlıyor. Söz konusu olan şey artık hayatta olmayan Katrin'in zihinde kalan canlı anılarıdır. Anlatıcının bu anıları iç öyküyü oluşturuyor. Satırlar arasında sessizce kendini gösteren bir suçluluk duygusu gözleniyor. Basitçe anımsamak suretiyle artık geri gelmeyecek anılar tazeleniyor. Anlatıcı, geçmişte baskı altında kalan şeyleri heyecan veren ifade tarzı ile dile getiriyor. Sessizce dinlenen şeyler anıları açığa çıkarıyor.

Bu öyküde gerilim yaratacak bir olay örgüsü görülmemektedir. Öyküde anlatılan, anlatıcının geriye dönüş tekniğine başvurarak geçmişin dökümünü yapması ve sorgulamasıdır.

Öykünün kahramanı olan Katrin, başkalarının kendisine ilgi göstermesini bekleyen, fakat bu ilgiyi bulamayan, sürekli aldatılıp dışlanan, bu ruh haliyle içine kapanan ve dışa karşı olduğundan farklı görünmeye çaba gösteren genç bir kızdır.

Katrinin bir masada oturduğunu, gülümsediğini, fakat bu gülümsemenin ardında ağladığını hatırlıyorum.

İlgi duyduğu, hatta sevdiği kasap çırağını görmek için hergün yeni bluz giyerek kasaba giden Katrin, bu kasap çırağının bir başkasıyla evlenmesi sonucu bir kez daha dışlandığına inanıyor, topluma olan inancını ve güvenini kaybediyor. Yaşadığı çevrede kendisini kanıtlamaya ve kendine yer bulmaya çalışan Katrin, yalnızlığa itilmiş olmanın verdiği psikolojik durum içinde mücadele gücünü kaybediyor.

Katrin bir sabah kalktı, Schwarzenberg'e gitmek için bisikletini aldı. Güzel bir sabahtı, güneş henüz yeni doğmuştu, çimenler çiçeklenmişti. Katrin dikkatsiz olmalıydı ki, köprüden önceki virajı keskin aldı, alçak olan tahta korkuluklara çarptı ve başının üstüne bisikletten düştü. Önce kayalıklara çarptı, sonra suya düştü. Her şey çok çabuk olmuştu. olması gerekenler oldu.

Bir zamanlar göze çarpmayan, sade ve silik bir hayat yaşayan Katrin öldükten sonra anlatıcı, kendisinin ve diğerlerinin Katrin konusunda suçlu olduklarını şöyle dile getiriyor ;

Kendimi bu konuda suçsuz görmüyorum ve size şunu açıklamak istiyorum ki, herkes ve ben suçluyuz.

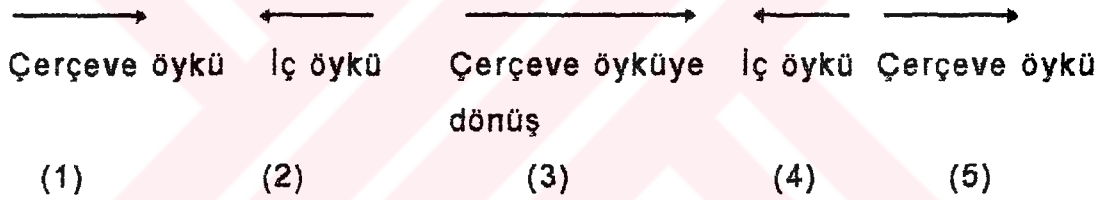
Bu satırlar arasında sessizce ortaya çıkan ve anlatımda kendini gösteren suç ortaklığı göze çarpıyor. Anlatıcı tüm bunları anlatmak suretiyle suçluluk duygusundan kendini arındırmak istiyor. Bu öyküde

geriye dönüşün asıl sebebi, bu suçluluk duygusundan kurtulmak ve en azından kendi vicdanını rahatlatmaktır, yaptığı bir vicdan muhasebesi olarak görülebilir. Karşısındaki hiç tanımadığı ve tesadüfen karşılaştığı birine bunları anlatması bunun bir göstergesidir.

Geçmişin eleştirel dökümünü yaparken, kendisinin de bir zamanlar içinde bulunduğu toplumu, tüm bu olarlardan sorumlu tutmaktadır.

Bu öyküde yazar, Katrin örneğiyle genç bir insanın toplumsal yaşama hazırlandığı süreçte, toplumun o bireyin kişiliğini kazanmasına katkıda bulunmak için çaba gösterme yükümlülüğünü ve ilgilenme sorumluluğunu bilmesi gerektiği mesajını vermektedir.

Bu öyküde gerçekleşen geriye dönüşleri şekilsel olarak göstermek gerekirse;



Çerçeve öykü (1) : İç öyküden önce yer alan çerçeve öykünün bu ilk bölümünde, anlatıcının, tasvir ve tanıtım bakımından açıklamalara bir hayli yer verdiğini görüyoruz. Bu açıklamalar, anlatıcının, bu kasabaya gelişi, kasabanın o anki görünümü ve kasabanın önceki haliyle bir mukayesesi şeklinde karşımıza çıkıyor. Bunların sonucu olarak, öykünün tamamı ile kıyaslama yaptığımızda çerçeve öykü oldukça fazla yer almıştır. İç öyküye nazaran çerçeve öyküye daha fazla yer verilmiştir. Bu öyküde, çerçeve öyküye ayrılan sayfa sayısı yaklaşık on sayfadır. Tüm öykünün onaltı sayfa olduğunu düşünürsek, bu bulgumuzun dayanağını da göstermiş oluruz. "Rückkehr zu Katrin" adlı bu öykü, Tielsch'in, çerçeve öykü bölümü, en uzun olan öykülerinden biridir.

İç öykü (2) : İç öykünün bu bölümünde, Katrin'in, kasap çırağına aşık olması, onu görmek için hergün yeni bir elbise giyerek kasaba gitmesi, fakat kasap çırağının bir başkası ile evlenerek o kasabadan ayrılması sonucunda Katrin'in yıkılışı anlatılıyor. İç öykünün bu bölümü, iç öykünün ikinci bölümüne kıyasla daha kısadır.

Çerçeve öykü (3) : Anlatıcının, Katrin hakkında başkalarından elde edeceği bilgileri almak için yaptığı girişimlerin yer aldığı bu bölüm, iki iç öykünün arasında yer almasına rağmen oldukça uzundur. Katrin'in o zamanlar içinde bulunduğu psikolojik durum hakkında tahminler yapan, hatta yorum getiren anlatıcının, Katrin'i tanıyan kasaba halkı ile ve Katrin'in erkek kardeşi ile konuşması anlatılıyor. İç öyküler arasındaki çerçeve öykünün böylesine uzun olmasını, anlatıcının, anlattığı öyküye karşısındaki kişinin daha fazla ilgi duymasını sağlamak, öykünün gerçekliğini ispatlamak ve öyküsünü heyecan veren bir anlatım kalıbına sokmak istemesi şeklinde değerlendirebiliriz.

İç öykü (4) : Katrin'in, bisikletiyle giderken geçirdiği kaza, ölümü ve cesedinin bulunuşunun anlatıldığı bu ikinci iç öyküde ise, öykü final noktasına ulaşıyor. Buna rağmen, bu bölüm fazlaca uzun değil. Bunu da, yazarın, öyküde bu noktaya gelinceye kadar okuyucuyu öyküye yeteri kadar motive etmiş olduğuna inandığı şeklinde yorumlayabiliriz.

Çerçeve öykü (5) : Bu bölümde, anlatıcının, Katrin olayında kendilerinin o zamanki ilgisiz davranışlarını ve suçluluk duygularını dile getirdiğini görüyoruz. Çok kısa bir şekilde anlatılan bu bölüm, anlatıcının, Katrin ile kendisini mukayese etmesi açısından oldukça ilginçtir. Anlatıcı, Katrin'in kendisinden daha güçlü olduğunu dile getiriyor.

ÜÇÜNCÜ KATTA BİR ODA
(EIN ZIMMER IM DRITTEN STOCK)

Tielsch'in, olaylar açısından birbirine benzemeyen öykülerini topladığı "Der Solitär" isimli kitabındaki bir diğer öykü olan "Üçüncü Katta Bir Oda" (Ein Zimmer im dritten Stock) da yine geriye dönüş tekniğine dayanan bir anlatım biçimi yer almaktadır. Diğer öykülere benzeyen yanı, daha doğrusu tek ortak noktası, geçmişte yaşanan acı ve hüzünlü olayların anımsama suretiyle tekrar canlandırılmasıdır. Olay yine trajik, yine acıklıdır.

Yıllar sonra çocukluğunun geçtiği eve döndüğünde karşılaştığı manzara, anlatıcının geriye dönüşüne sebep teşkil ediyor. Eski bir tanıdık olan Melani ile konuşmasında savaş yıllarını anımsıyor. Anlatıcı, ikinci dünya savaşından hemen sonra yokluk ve sefalet yıllarında yersiz yurtsuz kaldıkları bir anda kendilerine kucak açan ve barınmaları için bir oda veren Barona olan minnet duygusunu ve vefa borcunu dile getirmek için geriye dönüyor.

İlk kez buraya geldiğimiz günü hatırladım, savaşın bitiminden hemen sonraydı. Kalacak yer ve yiyecek arıyorduk. Onlar bizi kabul ettiler. Yaşlı Baronin babamı kucakladı ve beni alımdan öptü. Bize küçük bir oda verdiler.

Tielsch, gerçek hayatta II.Dünya Savaşının yokluk ve sefalet içinde geçen acımasız yıllarını yaşamış olmasının sonucu, savaşın etkilerini eserlerinde yansıtmıştır. Bu öyküde anlatıcı çocukluk yıllarına dönüyor. Burada geriye dönüşe sebep teşkil eden şey, karşılıklı konuştuğu kişi olan Melani'nin kahve pişirip getirmesidir ; Melani'nin mutfakta pişirip salona getirdiği kahveyi görünce, yedi yaşında iken baronun sarayında geçirdiği bir öğleden sonrasını

anımsıyor. Kahve fincanına çarpıp fincanı düşürdüğü anda ağlamaya başladığını ve baroninin her zaman olduğu gibi hoşgörülü davrandığını anımsıyor.

Saraydaki o öğleden sonrasını hatırladım. O zamanlar yedi yaşında bir çocuktum ve içinde keçi sütü olan kahveyi hiç içemedim, fincana çarptım, beni azarladılar, ağlamaya başladım. Baroninin her zamanki hoşgörülü davranışla bana bir şey söylemedi. Kendimi parka attım ve ıssız arazide dolaştım. Tüm öğleden sonra ağaçlarla çalılıklar arasında koştum durdum. Onu ilk kez orada gördüm. Kahverengi bir ata binişini, ormanın derinliklerine sürüşünü soluk almadan izledim. Daha sonradan duyduğuma göre o genç bir kadına aşık olmuş ve ailesi böyle bir evliliğe karşı olduğu için ondan ayrılmış. Bu genç bayan ağır bir hastalıktan ölmüş. Kesin olan şey ise, bu evlilik gerçekleşmemiş.

Öykü içinde ikinci kez geriye dönüşün gerçekleşmesine sebep olan şey, anlatıcının kendisine ikram edilen kahvedir. Geçmiş ile bugün arasında bağlantı kuran bir köprü gibi...

Çocuklarının kişiliklerinin gelişiminde etkili olan bazı faktörler vardır. Çocuk, içinde bulunduğu ortamda kendisinden büyük olan kişilerin davranışlarını örnek alarak sosyalleşme sürecinde kendisine yön çizme çabası içindedir. Çocuk, toplumsal yaşama hazırlandığı dönemde yetişkin konumundaki kişilerin hareketlerinden ve davranışlarından etkilenir ve sonuçta ilerdeki yaşamında bunun izleri kesin olarak görülür. Bu öyküde de, anlatıcının yaptığı bir hatadan dolayı kendisini azarlayan şahısların yanında bu hatayı hoşgörü ile karşılayan baroninin davranışının etkisi altında kalarak ona karşı

duyduğu hayranlığı değişik şekilde ortaya koyuyor. Onun hareketlerinden övgü ve minnetle söz etmesi, ona olan hayranlığının bir göstergesidir. Baroninin bu hoşgörülü davranışından sonra, anlatıcının kendisini parka atması ve kırlarda dolaşması ise küçük bir hoşgörünün karşısındaki kişiyi ne denli mutlu edebileceğini gözler önüne sermektedir. Yapılan hatanın hoşgörü ile karşılanması toplumsal yaşama hazırlanan kişinin yapısına nasıl etki edeceğini ve bunun sonucunda o kişinin ilerdeki yaşamında ona neler kazandıracağını, hatta bunun toplum geneline nasıl yansıtacağını vurgulamaktadır.

Anlatıcı, öykü içinde bu kez anlatım içinde herhangi bir sebep olmaksızın tekrar geriye dönüyor.

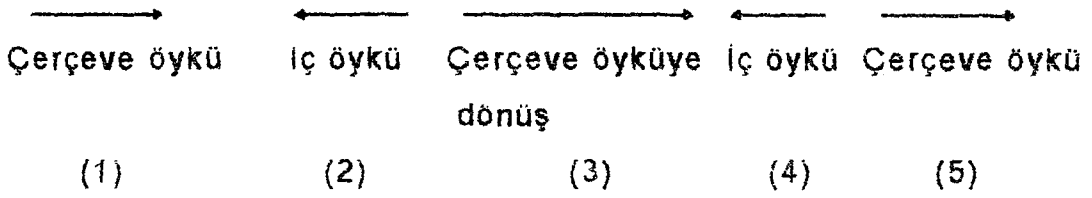
Bazen okuldan döndüğümde, başımı yukarı kaldırdığımda pencerede onun solgun ve sakallı yüzünü görürdüm, uzun süre yukarı bakardım ve sonra o yüz çabucak perdeler arasında yok olurdu. Onun yüz hatlarını tam anlamıyla hiç farkedemedim. Baronun ölümünden sonra oğlu onun ailede üstlendiği rolü üzerine almalıydı. Herkes ondan bir babanın verebileceği herşeyi bekliyordu ; güç, cesaret, zor durumlardaki tutarlı davranış, gurur, çalışkanlık, fazilet ve bilinçli davranış. Tüm bunları ondan beklediler.

Tielsch'in diğer öykülerinde de var olan ana düşünceye bakılırsa konu yine acıklı ve trajiktir. Sonuçta yine ölümden bahsediliyor. Bunda, Tielsch'in acılarla dolu bir gençlik yaşamasının payı oldukça büyüktür.

Tielsch'in bu öyküde vermek istediği mesaj ise ; insanoğlunun yapabileceği bir hatanın sert tepki ile karşılanmaması, o insanın

şekillenmesinde ve toplumsal yaşamda tutarlı bir karaktere sahip olmasında, sağlam bir kişilik elde etmesinde çok büyük bir rol oynayacaktır.

Bu öyküde gerçekleşen geriye dönüşleri şekilsel olarak göstermek gerekirse;



Çerçeve öykü (1) : Anlatıcının yıllar önce kaldığı eve tekrar dönmesinin ve Melani ile karşılaşmasının anlatıldığı bu bölümde, evinin yıllar önceki haliyle şimdiki halinin bir mukayesesini görüyoruz. Değişen bazı şeylerin yanında, hiç değişmeyenler de vardır. Kahverengi boyalı kapılar, rutubetli duvarlar. Geçmiş ile şimdinin mukayesesini verilirken, aynı zamanda tam bir tasvir göze çarpıyor.

“Öyküde geçen süre” olarak tanımlanan “Erzählzeit” ile “eseri okuma süresi” olarak tanımlanan “Erzählzeit” incelendiğinde, “Erzählzeit”in daha uzun olduğunu görüyoruz.

Anlatıcının Melani ile karşılaşmasının ardından, Melani'nin mutfağa gidip kahve getirmesi anlatılıyor. Gördüğü kahve fincanından etkilenen anlatıcı, geçmişe dönüyor. Tielsch'in diğer öyküleri ile bu öyküyü kıyaslarsak, çerçeve öykü pek de kısa değildir.

İç öykü (2) : Anlatıcının, küçük yaşlarda iken ailesi ile birlikte baronun evine sığınmaları, baronun onlara kucak açması, anlatıcının kahve fincanını kırması ve baronunun hoşgörülü davranışının anlatıldığı iç öykünün bu bölümü, oldukça kısadır. Bu bölümün kısa oluşunu, anlatıcının, daha sonra tekrar iç öyküye uzun bir şekilde dönmesine bağlayabiliriz.

Çerçeve öykü (3) : Bu bölümde anlatıcı çerçeve öyküye tekrar dönüyor. Melani'nin kahve fincanlarını mutfağa geri götürmesi sırasında anlatıcı evin tamamını dolaşüyor. Çerçeve öykünün ilk bölümü ile kıyaslama yaptığımızda, bu bölümün birinciye göre daha kısa olduğu ortaya çıkıyor. Zaten bu bölümü, çerçeve öyküye kısa bir dönüş olarak niteleyebiliriz. Yazarın, iki iç öykü arasına bu bölümü yerleştirmesini, okuyucunun, öykünün devamını okumadan önce daha fazla meraklanmasını ve heyecanlanmasını sağlamak olarak değerlendirebiliriz.

İç öykü (4) : Barona hayranlık duyan anlatıcının, baronun ölümünden sonra gelişen olayları anlattığı bu bölüm, iç öykünün ilk kısmına nazaran bir hayli uzundur. Öykünün sonucunu oluşturduğu için, bu bölümün diğer bölüme nazaran daha uzun olması doğaldır. Öykünün tamamının on sayfa olduğunu ve bunun sadece üç sayfasının iç öyküye ayrıldığını düşünürsek, Tielsch'in öykülerinin genelinde, çerçeve öykülerin iç öykülerden daha fazla yer aldığını söyleyebiliriz.

Çerçeve öykü (5) : Anlatıcının evden ayrılıp gitmesinin anlatıldığı bu bölüm, oldukça kısadır. İç öykülerde finale ulaşılmıştır ve geriye söylenecek bir kaç anlamlı cümle kalmıştır. Bunlar, anlatıcının bu kısa ziyaretten oldukça etkilendiğini belirten cümlelerdir.

BİR ÖYKÜNÜN SONU
(ENDE EINER GESCHICHTE)

Bu öyküde, anlatıcının, kimliğini net bir şekilde açıklamadığı, fakat anlatımlarından kendisine yakın biri olduğu anlaşılan bir kadının yine trajik yine acıklı sonu konu edilmektedir. Tielsch'in aynı kitabındaki ilk öykü olan "Rückkehr zu Katrin" ile hemen hemen aynı özellikleri taşıyan bir öyküdür. Kimliği açıklanmayan bu kadının ölümünden sonra doktor gelip de ölüm kağıdını düzenleyinceye kadar geçen süre içinde anlatıcı geriye dönerek ölen kadınla olan anılarını tazeliyor.

Aslında bu sıkıntılı ortam içinde anlatıcının geriye dönüşünün tek sebebi, bu hatıraların arkasına gizlenerek kendini rahatlatmasıdır. Öyle ki, bir şeyler düşünmeye adeta çaba gösteriyor. Hatta kendisini vicdan azabından kurtarmanın yollarını ararken kadının ölümünün başkalarının kıskanacağı bir şekilde olması gerektiğini düşünüyor.

Çok çabuk ölmüş olmalı. Ölümü güzel olmuştur. Çoğu kişinin kıskanacağı tarzda mutlu bir ölüm olmalı.

Anlatıcı kadından bahsederken "o" demekle yetiniyor.

O, her zaman; "Eğer biri ölürse tüm saatler durur" derdi. O, Ranzengrün ismindeki bir köyden geldi. Karlsbad yakınlarında olsa gerek. Onun köyünde tuhaf şeylere inanılmış, örneğin saatlerle ilgili bu hikaye gibi. Bunları bize söylediğinde Peter ile birbirimize bakiştık ve gülüştük. Bugün buna gülemiyorum. Bana çok soğuk geliyor. O çok güzeldi, sadece çok

güzel. Onaltı yaşındayken şehire geldi. İş bulmak için geldi. Ev işlerinde ve dükkanda ablasına yardım ediyordu. Memleketine dönmeyi hep istedi ve çok kez Ranzengrün'e geri gitti, fakat ablası ve eniştesi onu ucuz bir iş gücü olduğu için oradan geri getirdiler. İyi ve istekli bir işçi olmuştu. Daha sonra eniştesinin akrabalarından birinden hamile kaldı. Çocuğu aldirdılar. Çocuk yaşasaydı kimbilir belki Avustralya'da veya Amerika'da olabilirdi.

Anlatıcının sürekli "o" (sie) diye bahsettiği öykü kahramanı, acı çekmiş, yaşadığı toplumda dilediği yeri bulamayan, dışlanan ve daha da trajik yanı, kendisinden güçlü olanlar tarafından onların istekleri doğrultusunda kullanılan biridir. Kendi hayatına kendisi yön veremeyen, başkalarının komutları doğrultusunda hareket etmek zorunda olan öykü kahramanı, ablası ve eniştesinin kendisini kullanmasına adeta aldirmiyor. Belki de kaderine razı olmuş tavrıyla çalıştığı dükkanda işine sımsıkı sarılıyor. Böylelikle kendisine bu şekilde davranılmasına gözlerini kapıyor, kulak tıkıyor. Kendi hayatının başkalarının yönlendirmesine, memleketine dönerek bir kaç kez karşı çıksa da, bu karşı çıkışı başarısız olmuştur. Adeta, çaresiz kalan bir insanın, kendisinden güçlü olanların isteklerine boyun eğmek zorunda kalmalarının kaçınılmaz olduğunu ispatlamıştır. Sonuçta kazanan yine başkalarıdır. O, mücadeleye gücünü kaybetmiştir.

Anlatıcı, öykünün sonunda öykünün kahramanına karşı duyduğu vicdan azabını şöyle dile getiriyor:

— Onunla neden ilgilenmedik, onu neden sık sık aramadık? Doğum gününde, Ostern'de, yılbaşında ona neden çiçek ve hediye

göndermedik? Gittiğimiz tatil yerlerinden neden ona kart atmadık? Neden ona kahve içmeye gitmedik? Çocuklarımıza onu ziyaret etmeleri için neden baskı yapmadık?

Bu vicdan hesaplaşmasının ardındaki hedef, aslında sadece kendisinin bireysel sorumluluğunu yerine getirmemesi değildir. Gözler önüne sermek istediği şey, toplumun ilgisizliğidir. Aslında suçladığı toplumun ta kendisidir. Toplum, sorumluluğunu yerine getirmemiştir.

Tielsch'in üslubu, satırlar arasında sesizce ortaya çıkan suç ortaklığı imajıyla okuyucuyu düşünmeye sevk etmek ve onu sürekli olarak kendisiyle ve çağıyla hesaplaşma içine çekmektir.

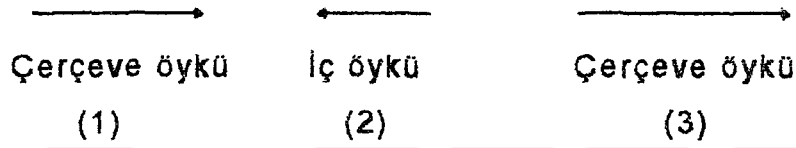
Tielsch, öykülerinde yarattığı kahramanların öznel dünyalarını yansıtmak suretiyle çağının sosyal gelişmelerine son derece duyarlı bir yazar olduğunu gösterir. Toplumsal gerçekliği kendine özgü anlatım şekli ile vermeye çalışır. Aslında, ilk bakışta pek önemli sayılmayacak gibi görünen öykülerinde, derinliğine inilerek incelendiğinde, önemli mesajlar verdiğini görüyoruz. Bu kısa öyküdeki mesaj ise, toplumun sorumluluğunu yerine getirme konusunda yetersiz kaldığı, çıkar çatışmasının daima ön planda olduğudur. Toplumun acımasızlığının ne denli ileri boyutlarda olduğunun ispatıdır.

Çağının sorunlarına karşı son derece duyarlı bir yazar olan Tielsch'in kadın sorunsalına eğilmemesi düşünülemez. "Katrın'e Dönüş" adlı öyküsünde ve bu öyküsünde kahraman olarak seçtiği kişilerin kadın olması, ayrıca onların sorunlarını sergilemesi bunun bir göstergesidir. Tielsch, menfaatlerin sürekli ön plana çıktığı bir toplumda nefes almaya çalışan insanın sorunlarına eğilirken kadın gerçeğini vurgulamayı ihmal etmez. Bireyi toplumsal yaşam içinde bekleyen asıl tehlikenin, toplumun birey üzerindeki baskısı ve kişinin kendi kimliğini özgürce seçme hakkının elinden alınması olduğunu

göstermeye çalışan Tielsch, özellikle kadınların bu tehlikeyi görmekte geç kaldıklarını vurgulamıştır.

Bu öyküde kahramanın bir başkası tarafından evlilik dışı hamile kalması ve çocuğu aldırması, yani kısaca aldatılması, buna bir örnektir.

Bu öyküde gerçekleşen geriye dönüşleri şekilsel olarak göstermek gerekirse;



Çerçeve öykü (1) : Anlatıcının, kimliğini açıklamadığı ve sadece “o” (sie) diye bahsettiği kişinin ölüm haberini alarak cesedin bulunduğu eve gelmesinin anlatıldığı bu bölüm, çerçeve öykü olarak oldukça uzundur. Tamamı on sayfa olan öykünün sekiz sayfası çerçeve öyküye, diğer iki sayfası ise iç öyküye ayrılmıştır. Doktorun gelip de ölüm evrakını düzenlemesine kadar geçen süre içinde, anlatıcının, evin kapısından içeri girerek bir üst kata çıkması tüm detaylarıyla anlatılıyor. “Anlatı zamanı”nın (Erzählzeit), “Öyküleme zamanı”na (Erzählte Zeit) göre daha uzun olduğunu görüyoruz. Çünkü tasvirler uzun ve detaylıdır. Anlatıcının sadece bir kat yukarı çıkması ve cesedin olduğu odaya girmesi yaklaşık altı sayfa anlatılıyor. Çerçeve öykünün böylesine uzun olmasını, anlatıcının, ölüm gibi trajik bir olaydan etkilenmesinin bir sonucu ve üzüntüsünü azaltma çabası içinde olması olarak yorumlayabiliriz.

İç öykü (2) : Bu bölümde, öykünün kahramanının Ranzengrün'den gelmesi, ablası ve eniştesinin yanında çalışması, onlar tarafından kullanılması, bir başkasından hamile kalması ve anlatıcının pişmanlığını dile getirmesi anlatılıyor. Bu öykü, Tielsch'in diğer

öykülerine göre, iç öyküsü en kısa olanlardan biridir. İç öykünün kısa olmasını, yazarın bir hayli uzun olan çerçeve öyküde okuyucuyu iç öyküye yeterince motive ettiğine inanmış olmasına bağlayabiliriz.

Cerçeve öykü (3) : Anlatıcının, "o" diye bahsettiği kişiye gereken ilgiyi zamanında göstermediği şeklindeki pişmanlık dolu ifadelerin bulunduğu bu bölüm, fazla uzun değildir. Anlatıcının, ölen kişinin yüzünü doktorun kontrolü sırasında görmeye tahammül edemeyişinin sonucunda hızla oradan ayrılması anlatılıyor. Bu da, bu bölümün kısa olmasının bir sebebidir.



HÖCHSMANN'IN EVİ (HÖCHSMANN'S HAUS)

Öykünün kahramanı, yıllarca karısıyla mutlu bir hayat sürdürdükten sonra, çocuklarının ısrarı üzerine evini satmaya karar veren ve hala tereddütte olan Bay Höchsmann'dır. Evin her köşesinde geçmişin ve sıkıntılar içinde geçen gençlik yıllarının bir anısı vardır. Bu anılardan kopmak istemeyen Höchsmann, evini satın almaya gelen evli çiftin evi almaktaki kararlılıkları karşısında kendi kararsızlığını yok etmek amacıyla geriye dönüyor. Amacı, evini almak isteyen çiftin, kendi içinde bulunduğu duruma saygı göstermeleri ve evi satın almaktan vazgeçmelerini sağlamaktır. Evi satmakta henüz kararsız olan Höchsmann, anılarını tazeleyerek bu anıların izlerini bir anda kaldırıp atmanın kolay olmadığını bilincine bu geriye dönüş sayesinde varıyor. Sonuçta evi satmaktan vazgeçiyor ve kendi iç huzuruna ulaşıyor. Kendini oldukça yalnız hisseden Höchsmann, asıl yalnızlığının evin satılmasıyla başlayacağına inanıyor. Özellikle yokluk ve sıkıntı dolu günlerinde kendi çabalarıyla sahip oldukları ve içinde değeri hiç bir şeyle ölçülmeyecek kadar büyük olan anılarının bulunduğu evini satmak istemiyor.

Kırk yıl önce buraya geldik. Sınırı bir sırt çantası ile geçtik. Karım ve ben. Önceleri hiç bir şeyimiz yoktu, fakat çalıştık biriktirdik, biriktirdik. Sonra bu toprağı satın aldık, sebze yetiştirdik ve sattık. Evi kendimiz inşa ettik. Çocuklarımız burada büyüttük. Onlar evin ne olduğunu burada anladılar. Burası onların vatanıdır. Burası bizim evimizdir. Her taşı elimizden geçti. Her metrekare toprağı ellerimizle belki yüzlerce kez kazdık. Bize bir duvarcı ustası yardım etti. Burada

herkes birbirine mümkün olduğunca yardım ederdi.

Bu öyküde ebeveyn ile çocuklar arasındaki düşünce farkını açıkça görebiliyoruz. Evi satın almaya gelen çiftin telefonla konuştuğu kişi, Bay Höchsmann'ın kızıdır. Babasının aşırı derecede önem verdiği ve kendi elleriyle yaptığı evin satılmasında kızının gösterdiği duyarsızlık ile, babasının geçmişten kopmamak için evi satmak istememesi arasındaki uçurum, kuşakların düşünce farkının en belirgin özelliğidir.

Kızın telefonda alıcılara söylediği şu cümle, emek verilerek kazanılan şeylerin zaman değiştikçe önemini yitirdiğini, emeği olmayanların buna duyarsız davrandıkları, hatta hiç bir anlam ifade etmediklerinin somut bir göstergesidir:

Eğer evi alırsanız ve ağaçların olmasını istemezseniz bir greyder kiralarsınız ve tüm ağaçları yok edersiniz.

Bu öyküde çerçeve öyküden iç öyküye geçiş, Tielsch'in diğer öykülerinde pek rastlamadığımız bir biçimde gelişmektedir. Çerçeve öykü iç öyküye bir hazırlık aşaması teşkil etmektedir. İç öyküde yansıtılacak olgunun iyi anlaşılması için çerçeve bölümünde okuyucuya ön bilgi verilmektedir. Tielsch'in diğer öykülerinde daima rastlantı sonucu karşılaşan iki kişinin karşılıklı konuşmaları sırasında geriye dönüşün gerçekleştiğini görürüz. Bu öyküde ise, ev almak için gerekli girişimleri yapan ve telefonla irtibat kurdukları Höchsmann'ın kızının tavsiyesi üzerine evi almak üzere Bay Höchsmann'ın evine giden karı koca kendilerini tanıtıyorlar, ayrıca Bay Höchsmann da kendisini tanıtıyor. Kısaca tanışma gerçekleşiyor. Bu belirli bir amaca yönelik karşılaşmadır. Diğer öykülerde, birinin anlattığı, diğerinin sessizce dinlediği anlatım şekli

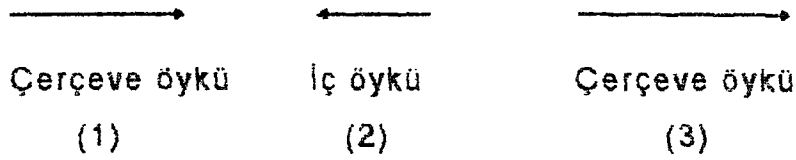
söz konusu iken, bu öyküde dinleyici konumundaki karı koca anlatılanları ilgi ile dinliyorlar.

Bu öyküdeki diğer önemli özellik, anlatıcının iç öyküyü anlatmasına motive edilmesidir. Buna bir zorunluluk da denebilir. Dinleyicinin sürekli olarak karşılıklı konuşmaya katkıda bulunması, daha da önemlisi ısrarla evi almak istemesi, evi satmak istemeyen anlatıcının geriye dönüşüne, motivasyonunun sağlanmasına yeterli katkıyı gerçekleştirmiştir. Diğer öykülerden farklı olan şey, karşıdakilerin anlatıcıyı adeta geriye dönüşe zorlamalarıdır.

Tielsch'in bu öyküde vermek istediği mesaj; toplumda insanların büyük emek ve çaba harcayarak elde ettikleri maddi ve manevi kazançların zaman içinde toplumun diğer bireyleri tarafından önemsiz görülmesidir. Özellikle bu öyküde, bir tarafta yıllar önce çalışarak, sadece çok çalışarak sahip olduğu evin satılmasına karşı çıkan baba ile, diğer tarafta evin bir an önce satılmasını, hatta bu ev ile birlikte bahçedeki ağaçların da bir greyder ile yok edilmesini bile isteyebilen kızı. Baba - kız olmalarına rağmen değer yargıları birbirinden farklı olan iki insan. Tielsch, bu öyküde baba ile kızının farklı davranışlarını konu alarak kuşaklar arasındaki düşünce ve bakış açısı farkını gayet net bir şekilde sergilemeyi amaçlamıştır. Ayrıca Bayan Höchsmann'ın da kızının fikirlerine, ısrarlı olmamakla birlikte, az da olsa katılması, toplumun insanları şekillendirmekteki acımasızlığını gösteriyor. Kocasını ile aynı sıkıntıları çeken, sahip oldukları evin her metrekaresinde emeği olan Bayan Höchsmann'ın bile kocasının yanında olmaması, değer yargılarını değiştirmeksizin muhafaza eden bireylerin yalnızlığa itilmesinin kaçınılmaz olduğunun somut bir göstergesidir. Evi satın almak isteyen evli çift ise, Bay Höchsmann'ın içinde bulunduğu karmaşık durumu anlayışla karşılıyor ve evi satmak istememesindeki sebeplere saygı duyuyor. Tielsch, evi satın almaktan vazgeçen evli çiftin kişiliklerinde, çağın değişimine

paralel olarak fikirlerin de o doğrultuda deđiŖeceđi dūŖüncesini çürütmeyi amaçlamıŖtır.

Bu öyküde gerçekteŖen geriye dönüŖleri Ŗekilsel olarak göstermek gerekirse;



Çerçeve öykü (1) : Kendilerine yeni bir ev almak isteyen evli çiftin satılık ev bulmak için yaptıkları girişimlerin ve bunun sonucunda evini satmak isteme konusunda hala tereddütte bulunan Höchsmann'ın kızı ile telefonda irtibat kurmak suretiyle randevu almalarının anlatıldığı bu bölüm, çerçeve öykü olarak uzundur. Evli çiftin ev almaya karar vermelerinden, Bay Höchsmann ile karşılaşmalarına kadar olan süre uzun olduğu için, çerçeve öykünün uzun olması doğaldır. Tielsch'in öykülerinin içinde, anlatıcı ile karşısındaki kişinin tanışmalarının anlatıldığı tek öykü budur. Bu öyküde birbirini tanımayan ve öncelere dayanan dostlukları olmayan kişiler karşılaşmıştır, fakat belirli bir amaca yönelik bu karşılaşma sırasında kendilerini tanıtmışlardır. Çerçeve öykünün uzun olmasını sağlayan unsurların en önemlisi bu karşılaşmadır. Tamamı onbir sayfa olan bu öykünün sadece bir sayfasının iç öyküye ayrıldığını görüyoruz. Tielsch'in diğer öyküleriyle kıyaslarsak, iç öyküsü en kısa olan öykü olarak bunu gösterebiliriz. Diğer öykülerde çerçeve öykünün genişçe yer alması durumu, bu öyküde de görülür.

İç öykü (2) : Bay Höchsmann'ın yıllar önce karısıyla birlikte buraya geldiklerinde çok zor ve sıkıntılı günler geçirdiklerini, güç şartlar altında bu eve sahip olduklarını ve çocuklarını burada yetiştirdiklerini anlattığı bu bölüm, oldukça kısadır. Yıllarca süren olayların tek bir

sayfada anlatılması, okuma süresinin anlatı süresinden daha kısa olduğunu ortaya koyar. İç öykünün böylesine kısa olması, evini satma konusunda tereddütte olan, hatta satmak istemeyen Bay Höchsmann'ın alıcılara karşı ilgisiz davranmasından kaynaklanıyor. Ayrıca bunu, Höchsmann'ın, karşısındaki kişileri evi almamaları için yeteri kadar ikna ettiğine inanmış olması şeklinde yorumlayabiliriz. Höchsmann'ın, evli çiftin bir an önce vazgeçip gitmelerini istemişcesine takındığı ilgisiz tavırların sonucunda iç öyküyü kısa tutması gayet normaldir.

Çerçeve öykü (3) : Bayan Höchsmann'ın evi satmak için gösterdiği çabaların, ve bunun aksine Bay Höchsmann'ın evi satmak istemediğini belirten ifadelerinin yer aldığı bu bölüm, çerçeve öykünün ilk bölümüne kıyasla kısadır. Artık evli çift de evi almaktan vazgeçmiş ve bunu açıkça belirtmiştir. Bu bölümde ayrıca, evli çiftin bu olaydan bir hayli etkilenerek oradan ayrılmaları anlatılıyor.

KÖYDE BİR CİNAYET
(EIN MORD IM DORF)

Tielsch'in "Der Solitär" isimli kitabındaki öykülerden en trajik olanı budur. Öyküde, karısı tarafından aldatılan bir adamın, karısının aşığını nasıl öldürdüğünü köydeki bir lokantada masasına oturduğu ve kendisini hiç tanımadığı birine anlatması söz konusudur. Anlatıcı, geriye dönüş tekniği ile başından geçenleri tüm detaylarıyla karşısındaki kişiye anlatıyor. Anlatıcı aslında öykünün kahramanıdır. İşlediği cinayeti gayet soğukkanlılıkla anlatıyor.

Geriye dönüşün sebebi ise, aldatılmış birinin, bu aldatılmanın sonucunda duyduğu ezikliği ve acizliği yok edebilmek için işlediği cinayetin haklı sebeplere dayandığını karşısındaki kişiye anlatmak istemesidir. Anlatıcının haklı olduğu konusunda ikna etmeye çalıştığı kişi, aslında kendisidir. Anlatıcı, cinayeti işlemiş olmasına karşın, hala aşağılanmış olmaktan kaynaklanan huzursuzluğunun izlerini üzerinde taşımaktadır. Bu izleri silebilmek için geriye dönüyor. Cinayeti işlemesinin gerekli olduğuna kendisini inandırmak istiyor. Kendince haklı sebepleri olduğunu öykü içinde detayları ile birlikte belirtmeyi ihmal etmiyor.

Karımın arkadaşını öldürdüm. Evet evet doğru duydunuz. Onu bir köpek gibi öldürdüm. Onu üç kez vurdum. Mezarlığın duvarının dibinde onu öldürdüm. Kanlar içindeki paramparça olmuş başı orada duruyordu. Onu ikaz ettiğimi hiç kimse bilmiyordu. Karımı rahat bırakmasını, aksi takdirde kötü şeyler olacağını, onu bir köpek gibi öldüreceğimi söyledim. Beni dövdü. Beni dövdüğünü hiç kimse görmedi ve benim utancımı farketmedi. Bu ne kadar sürdü? Buna ne kadar dayandım biliyormusunuz? İki

buçuk yıl kadar önce o bu köye geldi ve eski araba ticaretine başladı. Bu adam karımın çok hoşuna gitti. Temiz giyiniyordu ve gençti. Çok para kazandı. Onun nereden geldiğini başlangıçta hiç kimse bilmiyordu ve hiç bir zaman da öğrenemedik. Muhakkak ki karanlık bir geçmişi vardı. Karım komşu köyden buraya geldi ve burada kaldı, burada okula gitti. Buna rağmen bu adam onu etkiledi. Başlangıçta hiç farketmedim. Karım ondan sürücü kursu aldı. Parasını ben verdim ve kendi arabasını aldı. Ortada dönenleri anladığımda çok geçti.

Anlatıcı, işlediği cinayeti haklı sebeplere dayandırmayı tüm öykü boyunca sürdürmektedir. Öldürdüğü kişiyi defalarca ikaz ettiğini tekrarlamasının tek bir amacı vardır; o da vicdan muhasebesidir. Aslında pişman olan anlatıcı, bu pişmanlığını gizlemek için anlatım üslubunu heyecanlı ve ikna edici bir kalıba sokmaya çaba göstermektedir. Vicdan hesaplaşması içinde bulunan anlatıcı, bu hesaplaşmayı kendi lehine çevirebilmek için olayı tüm detaylarıyla anlatıyor ve karısına istediklerinin tümünü verdiğini, buna rağmen aldatıldığını vurguluyor.

Karım, onu sevdiğini ve onları rahat bırakmamı söyledi, Fakat onu ciddiye almadım, günlerce uyuyamadım. Günler geçmek bilmedi. Günlerce hiç bir şey yemedim. Benden çocuğu olsun istemedi, ama ondan hamile idi. Onu nasıl öldüreceğimi hep düşündüm. Onu vurmaya, bıçaklamaya düşündüm. Bıçaklamak öyle kolay değildi. Ben zayıftım, o ise kuvvetli idi. Bıçak sıyrabilirdi ve o yaşayabilirdi. En

iyisi onu vurmaktı. Tabancam yoktu, bir tane bulmayı başardım. Her akşam yastığımın altına koydum. Sonra onu öldürdüm, her şey olup bitti. O şimdi bana dönecek.

Aldatılmış olmanın verdiği aşağılık duygusunu yok edebilmek için bu cinayetin gerekli olduğuna inanan anlatıcı, karısının tekrar kendisine ancak bu yolla dönebileceğine inanmaktadır. Cinayeti işlemesine rağmen hala karmaşık duygular içinde bulunan anlatıcı, olayların bu noktaya gelmesinde kendisinin suçsuzluğunu sürekli vurgulama ihtiyacı hissetmektedir.

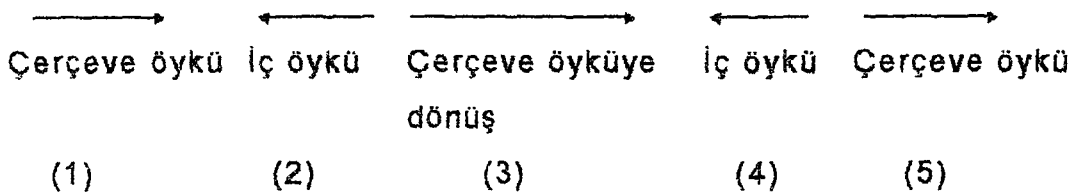
Bu vicdan hesaplaşması içinde anlatıcı kendi haklılığını ispat için her türlü yolu deniyor. Karşısındaki hiç tanımadığı kişiyle konuşurken kendisinin mahkemede yargıç huzurunda sorgulanıyormuş olduğu imajını veriyor. Öyle ki, değişik örnekler vererek haklı sebepleri olduğunu ispatlamayı bir gereksinme olarak görüyor.

Karım dilediği her şeye sahipti. Yalnız değildi. Bana ihtiyacı olduğu her an onun yanındaydım, Örneğin, kediler bazen uzun süreli kaçıp giderler. Benim de bir kedim var. Hergün kaçıp giderdi. Evimizin tam arkasında tarlalar başlar. Onu yakalamak ve tekrar geri getirmek mümkün olmazdı. Hergün düzenli olarak ona yiyecek ve süt, akşamları biraz et verdiğim için yanımızda kalır. Bazen gider, haftalarca gelmezdi, fakat şimdiye kadar hep geri gelmiştir. Bu yüzden karım da eve dönecek diye düşündüm. Düşünün bir kez, ikiyüzelli nüfuslu bir köyde karımın ne eksigi olabilir? İsteddiği her şeyi ona verdim.

Tielsch'in bu öyküde vermek istediği iki mesaj vardır. Birincisi, aldatılmış bir insanın bu eziklik içinde ne denli acımasız ve düşüncesiz davranabileceği, trajik bir sonucun ortaya çıkabileceğidir. İkincisi ise, sevginin gücüdür. İnsanın sevginin önüne kesinlikle geçemeyeceğidir. Öykünün kahramanı olan Josef, öyküsünü anlattığı karşısındaki kişiye sorduğu, "İkiyüzelli nüfuslu bir köyde karımın ne eksikliği olabilir" şeklindeki sorunun cevabını öykünün sonunda lokanta sahibi hiç farkına varmadan veriyor : "Josef, sevginin karşısında hiç bir şey yapamazsın, buna alışmalısın." Olayın kahramanı Josef'in, öykü içerisinde sürekli yinelediği bir cümle var; "Karıma istediği her şeyi verdim." Josef, asıl vermesi gerekeni vermemiştir Yani sevgiyi...

İlse Tielsch, insanların giderek arka plana attıkları sevginin, ön planda tuttıkları çıkarlar ve maddiyat karşısında önemini hala muhafaza ettiğini, sevginin gücünün en etkin silahtan daha etkin olduğunu vurguluyor. Sevginin sonuçta barışı getireceğine inanan Tielsch'in, öyküsünde sevgiyi ve ölümü işlemesinde ve sevginin olmadığı yerde ölümün her zaman var olacağını vurgulamasındaki en büyük etken kendisinin II.Dünya Savaşını ve onun acı sonuçlarını yaşamasıdır.

Bu öyküde gerçekleşen geriye dönüşleri şekilsel olarak göstermek gerekirse;



Çerçeve öykü (1) : Küçük bir köyün lokantasında anlatıcının ve dinleyicinin karşılaşmalarının anlatıldığı bu bölüm, çerçeve öykü olarak Tielsch'in diğer öyküleriyle kıyaslama yapılırsa çok kısadır.

Sadece tek bir sayfa olan çerçeve öyküde, sözü edilen iki kişinin karşılaşmaları ve içinde buldukları lokantanın kısa bir tasviri yer almaktadır. Karısının aşğını öldüren anlatıcı, karşısındaki hiç tanımadığı kişiye işlediği cinayeti anlatmaya başlar. Bunun sonucunda da çerçeve öykü oldukça kısadır. Tielsch'in öykülerinde kısa da olsa bir tanışma süresi göze çarparken, bu öyküde tanışma söz konusu değildir. Anlatıcı, masasına oturduğu kişi ile konuşmak için, neden bira değil de çay içtiğini sormak suretiyle kendince sebep üretmeye çalışır. Çerçeve öykünün kısa olmasının ilk nedeni, birbirini tanımayan iki kişinin karşılaşması, diğeri ise, korkunç cinayeti işleyen ve işlediği cinayetin haklı sebepleri olduğu konusunda hala tereddütte olan anlatıcının, bu konuda haklı olduğunu onaylayacağına inandığı birini bulmuş olmanın verdiği heyecanla bir an önce olanları anlatmak istemesidir.

İç öykü (2) : Anlatıcının, öldürdüğü kişinin kasabaya ilk gelişini, karısıyla tanışmasını ve ilişkilerinin nasıl geliştiğini anlattığı bu bölüm, iç öykünün ilk kısmı olarak ikincisine kıyasla daha azdır. Öykünün odak noktası olan cinayet, daha sonraki iç öyküde yer aldığından, bu bölümde cinayete zemin hazırlayan gelişmeler anlatılıyor. Bunun sonucunda bu kısım, kısa bir iç öykü niteliği taşıyor.

Çerçeve öykü (3) : Bu bölümde anlatıcı, dinleyici konumundaki kişiye, işlediği cinayetin haklı sebeplere dayandığını ispat etmeye çalışıyor. Karısına ihtiyacı olan her şeyi verdiği inanan anlatıcı, yaptığı işin doğru olduğunu karşısındaki kişinin onaylamasını istediği için, ona ilginç örnekler anlatıyor. Anlatıcının, çerçeve öyküye bu kısa dönüşünde, dinleyicinin herhangi bir katkısı göze çarpmıyor. Öykü oldukça ilginç olmasına rağmen, dinleyicinin meraklandığını gösteren bir tepkisini göremiyoruz. Anlatıcı, soruları kendisi soruyor ve cevabı

beklemeden yine kendisi veriyor. İlk kısımda yer alan çerçeve öykü gibi, bu kısımdaki çerçeve öykü de kısadır. Bunun sebebi de; dinleyicinin kendisine anlatılan öyküye hala ilgi duymadığını davranışları ile göstermesi ve anlatıcının da karşısındakinin ilgisini sağlamak için daha ilginç olan cinayet olayını anlatmak istemesidir.

İç öykü (4) : Anlatıcının, karısının sevgilisini öldürmeyi nasıl planladığını ve öldürdüğünü anlattığı bu bölümü, öykü içindeki en uzun bölüm olarak nitelendirebiliriz. Tamamı sekiz sayfa olan öyküde, üç sayfanın bu bölüme ayrıldığını düşünürsek bunu ispatlamış oluruz. Öykünün en önemli olayı olan cinayetin işlenişi bu bölümde anlatılıyor. Anlatıcı, cinayeti tüm detayları ile aktarıyor. Cinayetin işlendiği süre bir - iki dakika kadar olmasına karşın, anlatıcı bu olayı yaklaşık iki sayfa boyunca anlatıyor. Burada, okunma süresinin (Erzählzeit) anlatı süresinden (Erzählte Zeit) daha uzun olduğunu görüyoruz.

Çerçeve öykü (5) : Öykünün sonunda yer alan bu bölümde, anlatıcı ile lokanta sahibinin arasında geçen bir kaç cümlelik konuşmanın aslında okuyucuya çok önemli bir mesaj verdiğini söyleyebiliriz. "Sevgiye inanmıyorum" diyen anlatıcıya lokanta sahibinin verdiği şu cevap öykünün ana fikrini ortaya koyuyor: "Sevginin karşısında hiç bir şey yapamazsın." Ve anlatıcı lokantadan ayrılıyor.

PALMIYELİ ADAM
(DER MANN MIT DER PALME)

Ilse Tielsch'in hemen her öyküsünde ana tema olarak karşımıza çıkan geçmişe özlem. "Palmiyeli adam" isimli bu öyküde ise çok daha belirgin olarak görülür. Öykünün kahramanı, yıllarca birlikte mutlu bir hayat yaşadığı karısını kaybeden yaşlı bir adamdır. Trende yolculuk yaptığı sırada aynı kompartımanda bulunan hiç tanımadığı birine ölen karısı ile birlikte yaşadığı günleri geriye dönüş tekniği ile anlatması söz konusudur. Elinde tuttuğu palmiye dalı onu geçmişe götüren önemli bir unsurdur. Yalnızlığın verdiği sakin ruh hali içinde, karısından kendisine bir hatıra olan palmiye dalıyla yalnızlığından kurtulmaya çaballıyor. Yaşlı adamın palmiye dalına olan ilgisi, geçmişte kalan yaşantıların ve mazinin izlerini o güne kadar yerinde saklamış olmasındandır. Anlatıcının kompartımandaki kişi ile yaptığı konuşma vasıtasıyla palmiyenin öyküsü derinlik kazanmakta ve geçmişe uzanmaktadır.

Karımı çok sevdim. Birlikte dolu dolu yaşadık. Çocuğumuz olmadı. İsrarla benden palmiye almamı istedi. Ona palmiye aldım. Bir çocuk gibi onunla ilgilendi. Tüm zamanını bu palmiye aldı. Ne bir misafirliğe gidiyorduk, ne de misafir davet ediyorduk. Palmiye onun her şeyi olmuştu. Karım ölünce, onun olmadığı yerde kalmak istemedim. Bir gün oradan ayrılmam gerektiğini anladım. Herhangi bir yere. Nereye olursa olsun. Graz yakınlarında bir ev buldum. Sadece gerekli olan şeyleri yanıma aldım. Palmiyeyi bir kez daha suladım. Sonra kapıyı kapadım ve çıkıp gittim. Onu düşünmemek için kendimi çok zorladım. Fakat bunu başaramadım. Hatta geceleri onu

rüyamda gördüm. Palmiyeden, bir kadından ayrılır gibi ayrıldım. O benim için artık bir bitki değildi. Karımın sevgisini elimden alan bir şeydi. Ondan nefret ettim, onu kapalı bir yerde açlığa terkettim.

Aslında palmiye burada, karısını çok seven yaşlı adamın, onu sürekli anılarında tutabilmesi için kullandığı bir semboldür. Çocukları olmadığı için karısının tadamadığı çocuk sevgisini palmiyeye vermesini ve tüm zamanını ona vererek sürekli ilgilenmesini vurgulayan anlatıcı konumundaki yaşlı adam, aslında bu yolla çocuğu olmamasından kaynaklanan ezikliği ve eksikliği dışa vurmaktadır.

Palmiye dalı, anlatıcının karısını anımsamasında bir araçtır. Anlatıcının geriye dönüşüne neden olan şey de bu palmiyedir. Anlatıcı, karısı ile birlikte dolu dolu yaşadığı yılların ardından onu kaybetmesiyle hayatta yalnız kalmıştır. Artık anlatıcı için çektiği bu yalnızlık acısını dindirmenin tek yolu, karısından kendisine anı olarak kalan palmiyeye karşı karısının gösterdiği aynı ilgiyi kendisinin de devam ettirmesidir. Yalnızlığını unutturacak, hatta karısının varlığını hala yanındaymış gibi hissettirecek tek şey bu palmiyedir. Başlangıçta karısının palmiyeye , kendisine gösterdiğinden daha fazla ilgi göstermesi ve zaman ayırması sonucunda adeta kıskançlığa kapılarak karısının sevgisini bu palmiyenin çaldığına inanan anlatıcı, karısının ölümünden sonra rahatlıkla palmiyeden kopabilecekken bunu başaramıyor ve tekrar ona bağlanıyor. Bu da şunu gösteriyor; hayatta yalnız kalan insan, geride kalan mutlu ve güzel günleri yaşatabilmek için bir arayış içine girer ve sevdiği kişinin geçmişte yoğun ilgi gösterdiği bir şeyi bulur ve ona sahip çıkar. Bu yolla yalnızlığını yok edeceğine inanır. Kimileri yaşamını değiştirmek için yeni çevrelere girme, yeni insanlarla tanışma ve dostluk kurma çabasındadır. Kimileri ise geçmişteki anıların gölgesine sığınarak, sürekli o anılarını tazeleyerek ve fırsat buldukça hiç tanımadıkları

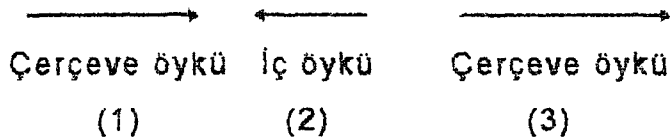
veya yeni tanıştıkları kişiler olsa bile, karşısındakilere anlatarak yalnızlıklarından kurtulma yolunu denerler.

Bu öyküde yaşlı bir adamın kısa bir yolculuk yapmak üzere bindiği trenin kompartımanında bulunan herhangi birine anılarını anlatması, yeni çevrelere girme çabası değil de, bilakis geçmişteki anıların gölgesine sığınarak onlara sıkı sıkı sarılması ve bunun sonucu olarak anlatması olarak değerlendirilebilir.

Geçmişe özlem duyan insanların bu duyguya sahip olmalarındaki tek neden; şu anda içindeki durumdan hoşnut olmamalarıdır. İnsanların geçmişte içinde buldukları ortam ve koşullar ile şimdiki ortam ve koşullar mukayese edildiğinde geçmişin olumlu yönleri daha ağır basıyorsa, onlar için geçmişe özlemin oluşması son derece doğaldır.

Tielsch'in bu öyküde vermek istediği mesaj; toplumda yalnız kalan kişilerin bu yalnızlıklarından kurtulmak için geçmişte yaşanan güzel günlere ve anılara bağlı kalma çabasını göstermeleridir. Artık geri gelmeyecek anıların tazelenmesi, hatta herhangi bir zamanda baskı altında kalan şeylerin sonradan dile getirilmesi, yalnızlık içinde acı çeken insanların bu yalnızlıktan kurtulmak için bir çıkar yol bulma çabalarıdır.

Bu öyküde gerçekleşen geriye dönüşleri şekilsel olarak göstermek gerekirse:



Çerçeve öykü (1) : Öykünün kahramanı olan yetmiş yaşlarındaki bir adamın trenle yolculuk yaparken kompartımanında dinleyici konumundaki kişi ile karşılaşmasının anlatıldığı bu bölüm, öykünün tamamına kıyasla uzun sayılır. Tamamı altı sayfa olan öykünün

yaklaşık üç sayfası çerçeve öykünün bu ilk kısmına ayrılmıştır. Bu bölümün uzun olmasının nedeni tasvirlerin fazla oluşu değil, bilakis kompartımanda yaşananların detaylarıyla anlatılmasıdır. İç öykünün odak noktasını teşkil eden palmiye dalıyla yaşlı adamın titizlikle ilgilenmesi dinleyicinin dikkatini çekmiştir. Fakat Tielsch'in diğer öykülerinin tamamına yakınında var olan, dinleyicinin ilgisizce davranışı ve anlatıcıyı öyküsünü anlatması için herhangi bir teşvikinin olmayışı bu öyküde de karşımıza çıkıyor. Anlatıcı, öyküsünü kendi isteğiyle anlatmaya başlıyor.

İç öykü (2): Anlatıcının, karısıyla geçirdiği güzel günleri, palmiyeye gösterdikleri aşırı ilgiyi, karısının ölümünü ve ölümünden sonra gelişen olayları anlattığı bu bölüm uzun değildir. Tamamı altı sayfa olan bir öykünün iç öyküye ayrılan bölümünün iki sayfa olması, ilk bakışta iç öykünün kısa olmadığı fikrini verse de, bu iç öyküde anlatılan olaylar uzun bir zaman dilimi içinde yaşanan olaylar olduğundan, iç öykünün kısa olduğunu düşünebiliriz. Öyküde geçen süre, eserin okunma süresinden daha fazladır.

Çerçeve öykü (3) : Bu bölümde, tren istasyonda durduğunda, yaşlı adamın palmiye dalını orada bırakması ve perondan sesizce ayrılması anlatılıyor. Çerçeve öykünün bu bölümü tek sayfadır. Öykü bitmiştir ve yaşlı adam trenden ayrılmıştır. Fakat dinleyici konumundaki kişi öyküden oldukça etkilenmiştir. Özellikle, yaşlı adamın palmiye dalını kompartımanda bırakıp gitmesi dinleyici üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Yaşlı adamın artık hayal dünyasından sıyrılıp gerçeklere dönüşüne, onun öyküsünü dinlemekle katkıda bulunduğunu düşünür ve bundan oldukça memnun olur.

AĞAÇLARIN ANIMSATIKLARI (ERINNERUNG MIT BAEUMEN)

Ilse Tielsch'in bu eserinde, 1945 yılında Moravya'daki memleketinden kalkan son trenle Alp dağlarının eteklerindeki Yukarı Avusturya bölgesinde bulunan akrabalarının çiftliğine gelen onaltı yaşındaki bir kızın öyküsü anlatılıyor. Sayfa sayısı bakımından ilk bakışta roman sayılabilecek kadar uzun olan bu eser bir "Erzählung" (Öykü) dür.

Tielsch, bu öyküsünde II. Dünya savaşının sonlarına doğru kendi yaşadıklarını "Anna" adının arkasına gizlenerek aktarmıştır. Kurt Wahl, "Vom Überleben im Frühjahr des Friedens" adlı yazısında, Tielsch'in öykü kahramanı Anna ile olan bağlantısı hakkında şu yorumu yapıyor: "Kendisini anlattığı öykünün dışında tutmak, öykülere karışmamak. Bu kitabında Ilse Tielsch bunu deniyor. Naklettiği anıların kendi anıları olduğu çok açık, fakat kendisi anılarda ortaya çıkmıyor. Anna adının arkasında kendi durumunu esas hatları ile tasvir etmek için kendini saklıyor. Savaşın sonunda gelişen olaylar, o zaman çiftlikte yaşamış olan insanlar, hepsi kendi başından geçen olaylar, bir film gibi. Gariptir ki, filmde kendisini ortaya çıkarmamış. Kendisini onun yerine koymayı, adeta kendi izdüşümünü vermeyi denemiş, fakat bunu başaramamış. O zamanki görünüşünü ve nasıl hareket ettiğini ortaya koyma denemesinde ise, sanki buğulanmış pencereden bakıldığında yapılan anlamsız tasviri farketmiş. Ne düşündüğünü, ne konuştuğunu anımsamak onun için olanaksız olmuş." ⁴

İlk bakışta okuyucu adeta, savaşın bitiminden kısa bir süre önce Moravya bölgesindeki küçük bir kentten Yukarı Avusturya'da bulunan Michel köyündeki halasının çiftliğine gönderilmiş olan Anna adındaki bir kızın öyküsünü anlıyor. Fakat öykü derinlemesine

⁴ Wahl, Kurt, "Vom Überleben im Frühjahr des Friedens", Vienna-Panonia, Viyana, 1979

incelendiğinde, anlatılanların sadece Anna'nın başından geçen savaştan kaçış olayı değil, bilakis yirmibeş yıl öncesi ile bugün arasındaki ilişki ve gelişim süreci olduğunu görüyoruz. Andreas Wolf, "Erinnerung an ein böses, schönes Jahr" adlı yazısında eser hakkında şu yorumu yapıyor: "Bu öyküde, köylülerin günlük yaşamlarının savaş şartlarında gelişen olaylardan bağımsızlıkları gözler önüne seriliyor. O zaman ile bugün arasındaki ilişki yansıtılıyor. Yirmibeş yıldan fazla olan sosyopolitik, teknolojik ve ekonomik gelişim süreci aydınlatılıyor. O zamanki bir insanın kimliğinin ne olduğu konusu açılıyor. İnsanların yaşadıkları kısmen ıstıraplı ve acıklı, kısmen de artık geri gelmeyecek şekilde kayda geçiriliyor. Bu kitap, bir yazarın çok iyi bildiği ve kendi deneyimlerinden doğan bireysel olayları filtre ederek dışarıya aksettirdiği müphem açıklamalarla, düzenlemelerle, genelleştirmeye ve olayları yenilemesiyle, okuyucunun kendi deneyimleriyle değil de kitaptan okuyarak öğrenebileceği şeyleri okuyucunun gözleri önünde canlandırabildiği bir kitaptır."⁵

Tamamiyle yaşanmış olayların anlatıldığı bu öykü, savaşın tüm acımasızlığını, insanların içinde bulunduğu çaresiz durumları ve bu savaşın sonradan insanların yaşamlarında bıraktığı izleri gözler önüne sermesi açısından oldukça ilgi çekicidir. Peter Jokastra, "Grauen und Melancholie" adlı yazısında öykünün yapısı ve öykünün hem yazarı hem de anlatıcısı olan Tielsch'in anlatım şekli hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklıyor: "İlse Tielsch'in bu öyküsü, duygusal bir nostaljiden hiç bir şey içermiyor, kendi iç yüzünün de bir ürünü değildir, hiç bir akıma mensup değildir ve hiçbir trend takip etmemiştir. Yazar, öyküden yaratılan gerçekler için ödün vermeyen bir bakışla ve hükümran bir tarzla anlatan bir anlatıcıdır. Coşkulu jestleri olmaksızın kendisini frenlemiş bir şekilde olayları anlatıyor.

⁵ Wolf, Andreas, Erinnerung an ein böses schönes Jahr, Vierner Zeitung, Viyana, 24.8.1979

Tüm olaylar üzerinde - ki bu Anna'nın Moravya mirasıdır - sessiz ve acı veren bir keder bulunuyor. Bu keder yalnızlığa, bakımsızlığa terk edilen çiftliğe dayanmıyor, bilakis edebi atmosferi öykünün ruhsal yapısını belirliyor. İnsanların, manzaraların, evlerin ve bazı şeylerin yazarın epik ahengi ile uyum içinde olmasını sağlıyor. " 6

Öykünün kahramanı olan Anna kırk yaşındadır, bir sempozyuma giderken, yirmibeş yıl önce kaldığı çiftliğin önünden geçer ve geçmişi anımsar. Onu geçmişe götüren şey ise; çiftliğin yirmibeş yıl öncesine kıyasla oldukça değişen görüntüsüdür. Daha doğrusu, o günden bugüne beton binaların arasında sıkışıp kalan yabancı armut ağaçlarıdır. Öyküye adını veren bu ağaçlar, anlatıcının geriye dönüşünü sağlayan tek unsurdur.

Tielsch'in diğer öykülerine nazaran bu öyküde, geriye dönüşler daha fazla kullanılmıştır. Hatta öykünün tamamına yakın sayılabilecek bölümünde geriye dönüşler hakimdir. Anna'nın, memleketinden ayrılıp Alp dağlarının eteklerindeki Walpurga halanın çiftliğine gelişi, savaş bitinceye kadar çiftlikte yaşadıkları ve geriye dönerek ailesini buluncaya kadar gelişen olaylar geriye dönüş tekniği ile okuyucuya aktarılıyor. Fakat bu geriye dönüşler, Tielsch'in diğer öykülerindeki geriye dönüşlerden oldukça farklı bir şekilde ortaya çıkıyor. Daha açık ifade etmek gerekirse; diğer öykülerdeki geriye dönüşlerde anlatıcı, karşısındaki kişiye geçmişte yaşadığı olayları aktarırken belirli bir sıra takip eder, öyküsüne başlar ve öykünün anlatılması sırasında bir veya iki kez kısa olarak çerçeve öyküye döner. Çerçeve öyküye bu dönüş, anlatıcının aktardığı olaylar hakkında dinleyiciye ekstra bir açıklama yapma ihtiyacından veya dinleyicinin araya girerek olay hakkında kafasında oluşan sorulara cevap aramasından kaynaklanır. Bu öyküde ise, geriye dönüşler belirli bir sıra takip etmez. Örnek vermek gerekirse; Anna, öykünün başlarında kolu kırık ve sargılı bir teyzeden kısaca bahsediyor, daha

⁶ Jokastra, Peter, *Grauen und Melancholie*, Rheinpost, Viyana, 7.4.1979

sonra öykünün ortalarında bu kırılmanın sebebini açıklıyor. Yine Anna'nın , ebeveyninin yanından ayrılmasını gerektiren sebepler öykünün sonuna doğru anlatılıyor.

Öykünün böylesine karmaşık bir sıra takip etmesinin, daha doğrusu geriye dönüşün düzensiz bir çizgi ile verilmesinin sebebi, Anna'nın anılarını sıraya koyma denemesinde başarısız olmasıdır. Öyle ki, öyküyü anlatırken olayların zamanını tesbit etmede ipuçları bulmak için bir hayli zorluk çekiyor. "Çimlerin boyu kısa idi, armut ağaçları henüz çiçek açmamıştı" şeklinde kesin anımsayabildiği ipuçları ile Anna zamanı tesbit edebiliyor.

Anna'nın bir olaydan diğerine geçmesi sonucu birbirinden kopuk olan bir anlatım ortaya çıkıyor. Öykünün tamamını bir bütün olarak düşünersek, Anna'nın birbirinden kopuk olarak aktardığı her olayı, bu bütünün birer parçası olarak değerlendirebiliriz. Kısaca bu parçalar, öyküde bir hedefe ulaşmak için kullanılmıştır.

Tielsch'in şimdiye kadar incelediğimiz altı öyküsü ile bu öyküyü kıyaslırsak, geriye dönüşlerin kullanılması bakımından bu öykünün farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Diğer öykülerde geriye dönüş bir veya iki kez olmasına karşın, bu öyküde geriye dönüş çok daha fazladır. Geriye dönüşün fazla olmasının sebebi; anlatıcının yirmibeş yıl gibi uzun bir süre önce yaşadığı olayları birbirinden kopuk olarak anımsamasıdır. Anlatıcının olayları aktarırken sık sık şimdiki zamana döndüğünü görüyoruz. Bu gidip gelmeler, öyküye değişik bir anlatım kazandırmıştır. Tielsch, bu geriye dönüş tekniği ile değişik bir deneme gerçekleştirmiştir. Olayları sıraya koymak ve bütünlüğe ulaşmak okuyucuya kalmıştır. Böylelikle okuyucu okuduğu öykü ilgisini çok fazla çeken olayları içermese bile, olayları sıraya koyma görevi kendisine kaldığından, okuduğu öyküye karşı heyecan duymakta ve içindeki okuma isteği artmaktadır. Diğer yandan okuyucu, ilk başlarda böylesine karışık bir öyküyü sıkıcı bulabilir. Tielsch'in diğer altı öyküsünde geriye dönüşler belirli bir sıra takip

eder. Bu öyküde ise sıralama karışıktır, anlatıcı o anda neyi anımsayabiliyorsa onu aktarır. Bu iki anlatım şeklini okuyucu açısından kıyaslarsak, içinde geriye dönüşü çok fazla olan ve birbirinden kopuk olayların anlatıldığı anlatım şekli, içinde geriye dönüşü bir veya iki kez olan ve belirli bir sıra takip eden anlatım şeklinden daha sıkıcı ve daha düşündürücüdür. Bu yüzden okuyucuyu, öyküyü anlaması için çaba göstermeye sürükleyen ve daha sıkıcı olan anlatım şekli, diğerine nazaran daha az ilgi çeker. Fakat okuyucu, öykünün tamamının mozaik taşına benzeyen her olayını bir diğerine bağladığında bir bütüne ulaşır ve bu bütünü tamamladığını anladığında, sanki kendisine sorulmuş bir bilmeceyi çözmüşcesine öyküden oldukça keyif duyar. Okuyucu, başlangıçta kendisine sıkıcı ve tekdüze gelen öyküde geçen olayları sıraya koyduğunda, öykünün sıkıcı olmadığı, bilakis kendisini düşünmeye sevkettiği için zevkle okunan bir eser olduğu düşüncesine varır.

Tielsch'in, olayların oldukça karmaşık bir sıra takip ederek anlatıldığı bu öyküsünün okuyucu için ilgi çekici olabilmesinin tek nedeni öyküde geriye dönüşlerin bulunmasıdır. Eğer bir öyküde geriye dönüş varsa, geçmişte yaşanan ilgi çekici olaylar çıkarılıp şimdiki zamanda anlatılır. Geçmişte yaşanan sıradan bir olayın şimdiki zamana taşınıp anlatılması muhakkak ki ilgi çekmez. Kısaca, geriye dönüş, anlatımdaki tekdüzeliği ortadan kaldırır ve okuyucunun heyecanlı okumasını sağlar. Ayrıca geriye dönüş, gerçek olayları yansıtmaları bakımından eserin gerçekçi olmasına katkı sağlar.

Öykü günümüze uzanıyor, çünkü Anna geçmişte yaşadığı olayları anımsıyor. Onaltı yaşındaki Anna, sırtında bir sırt çantası ile, bir elinde bavulu, bir elinde akordiyonunu yerleştirdiği kutusu ile evden ayrılıyor ve istasyona ulaşıyor. İstasyona vardığında, ağzına kadar dolu bir trenin orada durduğunu görüyor. Vagonlarda insanlar neredeyse balık istifi gibi üst üste duruyorlar. Anna, trenin açık olan pencerelerinin birinden içeri atlıyor, eşyalarını da alıyor ve

istasyondan ayrılıyor. Tren geçmişe doğru hareket ediyor. Saatlerin akrep ve yelkovanları aksi istikamette dönüyor. Çimenlerin yeşilinin artık farkına varılmıyor. Ağaçlardaki tomurcuklar tekrar sesizce dallara geri dönüyor. Anneier çocuklarını sıkıca bağrılarına bastırıyorlar, gürültüler gökyüzüne ulaşıyor, gökyüzü tamamen kararıyor, çocukların ağlamaları savaş uçaklarının çıkardığı gürültülere karışıyor. Anılar bu trenle tekrar geriye dönüyor. Dehşetin ve melankolinin karışımını etrafa saçan bu manzara anıları unutturmuyor. Bu manzara, Anna'nın hayatının izlerini kesin olarak vermektedir.

O zamanlar Walpurga halanın çiftliğinde kaldım, Walpurga hala ile aynı odada uyudum. Xaver amca ile onun karısı Mirli hala, onların çocukları Wolfi, Schorschi, Birgi ve Burgi ile savaş esiri Ukraynalı kız ile büyük meşe masada oturdum ve onlarla kremalı çorba içtim. Çiftlikte değişik işler yaptım, yazın kuru ot topladım, bisikletle Wartberg'e mandıraya gittim.

Anna, öykünün akışı içinde olayları belli bir sıraya koyma denemesinde başarısız oluyor. Olayları net bir şekilde anımsaması olanaksız hale geliyor. Öykü içinde bir olaydan diğer bir olaya geçmesi, daha doğrusu bu geçişte herhangi bir bağlantı sağlayamaması sonucunda bir kopukluk göze çarpıyor. Amerikalı askerlerin çiftliğe gelişini anımsaması da birdenbire gerçekleşiyor.

Yabancı bir asker diğer yabancı üç asker ile birlikte yabancı bir askeri aracın içinde çiftliğin girişinden çiftliğe girdi, sundurmanın ve ön kısımda bulunan yabani armut ağaçlarının oradan geçerek meşe kapının oraya geldiler. Bu dört

yabancı asker araçtan indiler ve içeri girdiler. Xaver amca nın karısı askeri aracın çiftliğe girdiğini gördü, her iki kızı Burgi ve Birgi'yi ellerinden tutarak tahta merdivenlerden yukarı çıkardı.

(.....)

Daha sonra içlerinden biri ayağa kalktı, mutfağa yöneldi ve şu cümleyi söyledi: " WAR IS OVER " (Savaş bitti). Bu cümle mutfak kapısı önünde duran yabancı asker tarafından söylendikten sonra oturma odasında duran diğer yabancı askerler arasında büyük sevinç yarattı. Bu cümleyi defalarca tekrar ettiler. İçlerinden biri dışarı fırladı ve elinde şişelerle tekrar geri geldi. Bardaklar şarapla dolduruldu ve havaya kaldırıldı. Askerlerle birlikte Xaver amca da birbirlerinin şerefine içtiler.

Anna'nın, öykünün bu kesitini tüm detaylarıyla anımsamasının tek bir sebebi bulunmaktadır; o da, keder ve hüznle dolu öyküsünün içinde yer alan tek mutluluk veren olayın, savaşın bittiği haberinin iletilmesidir. Ailesinden ayrılmış ve ileride neler olacağını bilmeyen biri için, tüm sıkıntıların bittiğini gösteren bu İngilizce cümle "WAR IS OVER" (Savaş bitti) muhakkak ki çok büyük anlam taşımaktadır. Anna'nın bu cümleyi ve bu cümle söylendiği sırada gelişen olayları tüm incelikleri ile anımsaması oldukça doğaldır.

Anna'nın çiftlikte geçirdiği süre içinde yaşadığı tek mutlu olay, askerlerin savaşın bittiğini bildirdikleri o andır. Anna, askerlere akordiyon çalmasını ve hep birlikte eğlenmelerini tüm detayları ile anımsamaktadır.

Askerlerden biri dolaptaki akordiyonu farketti. Onu dolaptan aldı ve çalmak istediğini

hareketleriyle belirtti. Askerler bir kaç değişik melodi çaldıktan sonra bu melodiler eşliğinde dans edilemeyeceğini anlayınca akordiyonu bana uzattılar.

(.....)

“WAR IS OVER” cümlesi defalarca tekrarlandı. Ertesi gün askerler tekrar askeri araca bindiler ve gittiler. Gitmeden önce Wolfi ve Schorsch'i'ye çikolata verdiler.

Anna, iç öyküde anlattığı olayların zamanını tesbit etmeye ve anımasamaya çalışırken oldukça güçlük çekiyor. Örneğin, “Hava yağmurlu muydu, yoksa güneşli miydi?”(S.32), “Ağaçların çiçekleri açmış mıydı?, Yaza doğru armut ağaçlarının meyveleri küçüktür, acaba ilkbahar mıydı?”(S.105) şeklinde sorulara cevap arayarak zamanı tesbite çalışıyor. Ayrıca, yaşadığı olayları da anımsarken tereddüt içinde olduğu anlarda ipuçları bulmak için kendi kendisine “Acaba o şarkıyı akordiyon ile kim çalmıştı?, Askeri aracın içeri girdiğini kim gördü?, Kim kapının arkasındaki kalası geri iteledi, çiftliğin kapısını kim açtı? Bunu Walpurga hala yapamazdı, onun sağ kolu sargılı idi, o kapıyı açmak için iki kolun birden kullanılması gerekirdi, yabancı askerlere kapıyı kim açtı?”(S.26), “Yolun diğer tarafındaki ölüleri kim defnetti?”(S.106) şeklinde sorular soruyor. Bunların dışında Anna, ara sıra da emin olduğu bazı şeyleri anımsıyabiliyordu : “Kesin olan şudur ki, çimenlerin boyu kısa idi ve yabani armut ağaçları henüz çiçek açmamıştı”(S.32).

Olaylar arasındaki kopuklukların doğal sonucu olarak Anna bir olaydan diğer bir olaya geçerken öykünün kesintiye uğradığını görüyoruz. Bu kesintileri, Anna'nın olayları sırasıyla anımsaması için gösterdiği çabadan dolayı ortaya çıkan boşluklar olarak değerlendirebiliriz.

Bu kesintiler, Ilse Tielsch'in diğer öykülerinde görülen kesintilerden farklılık gösterir. Diğer öykülerdeki gibi karşısındakinin bir soru yönelterek müdahalesi söz konusu değildir. Tüm öykü boyunca dinleyici konumundaki kişinin, anlatıcıyı anlatıma motive etmesi şeklinde bir katkısı görülmez.

Walpurga hala üst kattan aşağı indi, kapıyı açtı, kapıda duran genç sadece tek bir cümle söyledi : "Ben Willie'yim". Daha sonra öne düştü ve Walpurga hala onu tuttu. Mirli halayı çağırdılar ve Mirli hala ona yardım etti. Genci yatak odasına götürdüler, üzerindikileri çıkardılar ve yatağa uzattılar.

(.....)

Walpurga hala genci dikkatle inceledi, onun yüzünde bir benzerlik aradı fakat bu benzerliği bulamadı. Bu manzarayı, Walpurga halanın yatak odasının kapısının hafif aralık olan kısmından bakmak suretiyle gördüm. O an hatıramda aynen kalmıştır.

Anna, Willie'nin iyileşip iyileşmediğini kesin olarak belirtmeden bu olayı bitiriyor ve tekrar öykünün en başına dönerek Walpurga halanın çiftliğine gönderilmesine sebep olan olayları detaylarıyla anımsıyor. Anna'nın öykünün sonuna doğru tekrar başa dönmesinin sebeplerinden biri, anılarını sıraya koyamaması ve bunun sonucunda öykünün o anda anımsayabildiği kesitini anlatmak durumunda olmasıdır. Diğeri ise, anlattığı öykünün daha anlaşılır hale gelmesi için öykünün söz konusu kesitini anlatmaya ihtiyaç hissetmesidir. Olayların karışık bir sıra ile anlatılmasının sonucunda öykünün zor anlaşılan bir şekli ortaya çıkar. Dinleyici konumundaki kişinin öyküyü daha kolay anlayabilmesi için anlatıcı, bu kolaylığı sağlamak amacıyla başlarda gelişen bir olayı öykünün sonuna doğru anlatabilir.

Anlatıcı, öykünün bu bölümünü sonradan anımsamış ve anımsadığı anda da olayı anlatmış olabilir. Anna, Walpurga halanın çiftliğine gönderilmesi için verilen karar sırasında gelişen olayları şöyle anlatıyor:

Alman Silahlı Kuvvetlerinde görevli subaylarla annemin ve babamın konuşmalarını duydum. Alman subayı, babama "Kızınızı bir an önce buradan gönderin" dedi. Daha sonra Walpurga hala yazdığı mektupta; "Eğer Anna'nın buraya gelmesi mümkün olabilirse, bizim yanımızda dilediğince kalabilir." diyordu.

(.....)

Bir kaç gün sonra bir tesadüf sonucu ancak trene binebildim ve Walpurga halanın Yukarı Avustur'yadaki çiftliğine ulaşabildim.

Yirmibeş yıl öncesinin olayları, Anna'nın gözünün önünden bir film şeridi gibi geçiyor. Anna, olayları daha net bir şekilde anımsayabilmek için daha uzun düşünmek zorunda kalıyor. Ve bu düşünmelerin doğal sonucu olarak öykü aralıklarla kesilmek durumunda kalıyor.

Annem ve babam beni o zaman trene kadar getirdiler. Babam bana arkadaşlarının isimlerinin olduğu bir liste verdi. O zaman bu trenin ne kadar uzağa gideceğini hiç kimse bilmiyordu. Annem, babam ve ben birbirimizi tekrar görüp görmeyeceğimizi bilmiyorduk. Acaba bu vedalaşma ebedi bir vedalaşma mıydı? Bunu bilmiyorduk. Walpurga halanın adresi, babamın bana verdiği

kağıtta altı kırmızı kalemle çizilmiş olarak bulunuyordu.

Anna, yıllar sonra tekrar geldiği çiftliğin önünde duruyor ve geçmiş ile şimdi arasında ilişki kurmaya çalışıyor. Şimdiki ağaçlarla, evlerle, yollarla öncesini kıyaslıyor ve kendisini yabancı hissediyor. Walpurga halanın çiftliğinin yüzyıllar boyu ayakta kalacağına, böylesine kalın taş duvarların yıkılıp parçalanamayacağına inanan Anna oldukça şaşırıyor. Böylesine bir değişime ihtimal vermeyen Anna, bu değişimi kendince şöyle yorumluyor: "Bugün hiç kimse torunun çocuğu için bir şey inşa etmiyor. Çocuklar böylesine yerlerde kalmıyor ve çekip gidiyor. Walpurga hala gibi insanlar artık yok. İnsanların geleceğe güvenleri yok, sadece bugün için yaşıyorlar."(S.94)

İlse Tielsch, Anna'nın yukarıdaki yorumu ile aslında kendi düşüncelerini ortaya koyuyor. Asıl amacı, okuyucuyu yaşadığı çağla hesaplaşma içine çekmektir. Kendi çağının insanının düşünceleri ile bugünün insanının düşünceleri arasındaki farkı ortaya koyma çabasıdadır. Burada, yirmibeş yıl öncesinin insanı ile şimdinin insanının görüş farklılıkları gayet açık veriliyor.

Tielsch, geçmişe özlemini açıklarken "bugünün" insanını eleştiriyor. Öykünün ortasında merkezi figür olarak sabit fikirli Walpurga hala bulunmaktadır. O, geleneklerini ve şerefini düşünen, onlara saygı duyan birisidir. Anna'nın, "Walpurga hala gibi insanlar artık yok"(S.94) şeklindeki cümlesinde toplumun değişiminin boyutlarını görebiliyoruz.

Anna, evinden ayrılışını ve ayrılış kararının nasıl gerçekleştiğini tekrar anımsıyor.

Masanın etrafında annem, babam, sakat olan Heinz ve karısı oturuyorlardı. Benim nasıl kaçacağımı planlıyorlardı. Bir kaç

valiz ve bir sırt çantası çoktan hazırlanmıştı. Hazırlanmış olan bu eşyaların yanında akordiyonum da bulunuyordu. Askıda asılı olan mantomu ve bir kaç fotoğraf da eşyalarımın arasına konuldu. Masanın üzerindeki kağıtta babamın arkadaşlarının adresleri yazılıydı. Babam Walpurga halanın adresinin altını kırmızı bir kalemle çizdi.

(.....)

Merdivenden inerken Heinz'ın karısı onun ineceği her basamağı itina ile aydınlatmaya çalışıyordu. Heinz ise düzelmesi kesinlikle mümkün olmayan bacağını sürükleyerek iniyordu.

Anna, savaşın böylesine acı sonuçlarını vurgulamak için, öykünün başında anlatılması gereken kesitini özellikle öykünün sonuna doğru anlatmaktadır. Evden kaçıışı, öykünün başında gerçekleşen bir olay olmasına rağmen son kesimde anlatılmasının tek açıklaması vardır; Savaşın sonuçlarının hiç kimseye bir şey kazandırmadığını, bilakis tamiri mümkün olmayan çok şeyleri kaybettirdiğini, "Heinz'ın artık iyileşmesi mümkün olmayan bacağı" (S.97) cümlesi ile üstüne basa basa öykünün sonuçlanmaya yakın kısmında vurgulamaktadır.

Anna, birbirinden kopuk olarak anımsadığı olayları anlatmaya devam ediyor.

Walpurga hala, çiftlikte yaşayan herkese, yetişkinlere, çocuklara, çiftlikteki oturlan binayı terketmelerini, mutfak penceresinden ve üst kattaki pencereden dışarı bakmayı yasaklamıştı.

Öykü tersine çevrilmiş gibi, ilk başta gerçekleşen olayların yine en sonda anlatıldığını görüyoruz.

Annem, küçük altın parçalarını mantomun eteğinin kenar kısmının içine dikti. Altınları yanıma almıştım. Ayrıca boynuma asılı bulunan para cüzdanım vardı.

Anna'nın olayları sırasıyla anımsayamaması ve belli bir sıraya oturtamaması sonucunda, okuyucuya okuduğu öykü içinde gelişen olayları sıraya koyma ve birbirine bağlama zorunluluğu doğuyor.

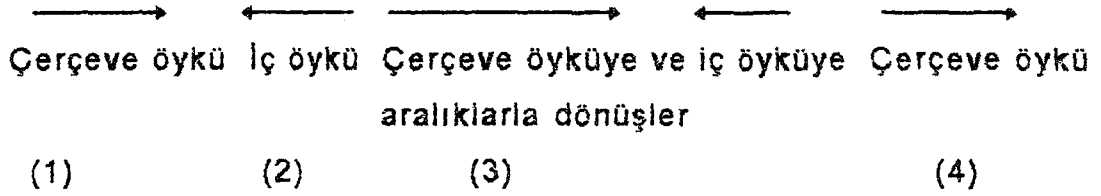
Ilse Tielsch, bu öyküde, olayları bizzat kendisinin yaşamış olmasından kaynaklanan bir anlatım tarzı kullanmıştır. Olayları anımsayabildiği kadar aktarmış ve ortaya çıkan, birbirinden kopuk olayların farklı sıralarla dizilmiş şekli, Ilse Tielsch'in kendine özgü üslubu olarak karşımıza çıkıyor.

O zaman adamın yanında bankta oturuyordum. Onun yüzüne baktım ve onu dinliyordum. Bana söylediği her şeyi dinledim. Adam bana, annemin ve babamın artık hayatta olmadıklarını söyledi. Babamın öldüğünü gözleriyle gördüğünü söyledi. Şehrin tamamıyla yandığını, akrabalarımın hiç kimsenin hayatta kalmadığını belirtti. Onaltı yaşındaydım ve adamın anlattıkları beni dehşete düşürdü. O anda hissettiğim acı hafızamdan asla silinmedi.

(.....)

Yaz mevsiminin sonunda eşyalarımın bir kısmını topladım ve trenle Linz'e gittim. Noelden kısa bir süre önce Kızılhaç aracılığı ile verilen bir gazete ilanını gördüm. Hemen bir gazete aldım. Hayretler içinde kaldım.

Bu öyküde gerçekleşen geriye dönüşleri şekilsel olarak göstermek gerekirse;



Çerçeve öykü (1) : Arabasıyla bir sempozyuma giden Anna'nın, yıllar önce kaldığı çiftliğin önünden geçerken gördüğü değişiklikten, özellikle o yıllardan geriye kalan yabani armut ağaçlarından etkilenmesinin anlatıldığı bu bölüm uzun değildir. Bu bölümde tasvirler ve tanıtlara detaylarıyla yer verilmesine rağmen, tamamı 120 sayfa olan öykünün yaklaşık 10 sayfası çerçeve öykünün bu ilk bölümüne ayrılmıştır. Öyküye adını veren ve anlatıcının öyküsünü anlatmasına sebep teşkil eden yabani armut ağaçlarının tanıtımı, özelliklerinin açıklanması ve çiftliğin yirmibeş yıl öncesi ile şimdiki görünümü hakkında kısa bir mukayesenin yer aldığı bu bölümün uzun olmamasının nedeni, anlatıcının daha sonra anlatacağı iç öyküsü sırasında sık sık çerçeve öyküye dönmek zorunda kalması ve bu bölümde anlatamadıklarını çerçeve öykünün diğer bölümlerinde anlatma olanağına sahip olmasıdır.

İç öykü (2) : Bu bölümde anlatıcı, yıllar sonra tekrar geldiği çiftliğin oldukça değişen görünümünden ve çiftliğin yerine inşa edilen beton binalar arasında sıkışıp kalan yabani armut ağaçlarından etkilenerek geçmişe dönüyor ve öyküsünü anlatmaya başlıyor. Anlatıcının, anımsayabildiği kadarıyla anlattığı ve belli bir sıra takip etmeyen olayların yer aldığı bu bölüm, öykünün ilerleyen bölümlerinde tekrar döndüğü iç öykülere nazaran daha uzundur. Bunun nedeni de,

anlatıcının anımsayabildiklerini hemen anlatmasıdır. İlk anda anımsayabildiklerinin fazla olması sonucunda iç öykünün bu bölümü doğal olarak uzun anlatılmıştır. Bu bölümde, anlatıcının, ebeveyninin yanından ayrılması sırasında gelişen olayları değil de, bilakis savaştan kaçarak ulaştığı Walpurga halanın çiftliğinde gelişen olayları anlattığını görüyoruz. Önceden de belirttiğimiz gibi bunun sebebi, anlatıcının olayları sıraya koyamamasıdır. Çiftlikte yaşanan olayların büyük bir kesiti bu bölümde anlatılıyor. Amerikalı askerlerinin çiftliğe gelişi, savaşın bittiği haberini almaları, Willie'nin eve dönmesi, çiftliğin tamamını beyaza boyaması, savaş esirlerinin çiftliğe sığınması gibi önemli olaylar bu bölümde anlatılmıştır.

Çerçeve öyküye ve iç öyküye aralıklarla dönüşler (3) : Anlatıcının olayları sıraya koyamaması sonucunda iç öykünün aralıkla kesildiği ve çerçeve öyküye dönüşlerin bulunduğu bu bölüm, ilk anlatılan iç öykü kadar olmasa bile uzun sayılabilir. Anlatıcının, olayları daha net anımsayabilmesi için kendisine ipuçları aradığını görüyoruz. Bunu, anlatıcının düşünmek için zaman kazanması ve öykünün akışını bozmamak için gösterdiği çaba olarak değerlendirebiliriz. Ayrıca bu bölümde anlatıcı, öyküsünün sonuna doğru Walpurga halanın çiftliğine gönderilmesi için verilen karar ve yapılan kaçış planı sırasında gelişen olayları anımsıyor, yani öykünün başına geri dönüyor. Bunu, geriye dönüş içinde ikinci bir geriye dönüş olarak nitelendirebiliriz. Bu geriye dönüşler, öykünün akışını daha ilginç bir hale getirmiştir.

Çerçeve öykü (4) : Bu bölümde anlatıcı, çiftliğin yıllar sonraki haliyle öncesinin mukayesesini yapıyor. Bu mukayeseyi yaparken o zaman çiftlikte yaşayan insanların bugünkü durumlarına açıklık getiriyor. Ayrıca verdiği nehir örneği ile insanların doğayı ne denli değiştirdiklerini belirtiyor. Ve arabasına binerek sempozyuma doğru

yola koyuluyor. Çerçeve öykünün bu bölümü, öykünün başında yer alan çerçeve öyküye nazaran daha uzundur. Yaklaşık 17 sayfa olan bu bölümün daha uzun olmasının sebebi yıllar öncesi ile şimdinin kıyaslamasının yapılmasıdır. Anlatıcı, çiftlikte o zaman yaşayan insanların savaştan bu yana geçen süre içindeki durumları hakkında bilgi veriyor. Ayrıca anlatıcı, bu bilgileri verirken kendi yorumunu da katıyor. Bunun sonucunda, çerçeve öykünün bu bölümü ilkinde nazaran daha uzun veriliyor.



III - ÇERÇEVE VE İÇ ÖYKÜLERDE ANLATIM

Roman ve öykü, şiir kadar olmasa bile, sonuçta bir dil sanatıdır. Her ikisinde kullanılan anlatım dili, anlatılanların gerçeğe uygun olup olmadığını tespit etmemizi sağlayan önemli bir unsurdur. Eğer yazar anlatılanların gerçekçi olmasını istiyorsa, kullandığı dile gereken önemi vermelidir. Çünkü anlatım, dilin bir ürünüdür. Yazarın düşüncesi, dünya görüşü ve hayat felsefesi, anlatımın şekillenmesinde önemli rol oynar. Dil, bunlarla özellik kazanır ve yazarın anlatım tarzı ortaya çıkar. Olay, insan, zaman, nesne ve dil gibi unsurların bir araya getirilmesi ile öykü oluşur. Bunların içinde dil, yazar için en önemli araç konumundadır. Anlatım, dilin önderliğinde bütüne ulaşır.

Tielsch'in incelediğimiz öykülerinde, çerçeve öyküler ile iç öykülerde kullanılan dili kıyaslırsak, iç öykülerde kullanılan dilin hem anlaşılması daha güç, hem de edebi bir olduğunu görüyoruz. Tielsch, çerçeve öykülerde çoğunlukla günlük konuşma dilini son derece sade ve herkesçe anlaşılabilir bir tarzda kullanmıştır. Genellikle anlatıcı ve dinleyicinin karşılaştığı bu bölümlerde, karşılaşmanın gerçekleşmesi hakkında verilen bilgilerin yanında, buldukları ortamın tasviri de yer alır. Çevre ve insanı tanıtmanın en yaygın ve pratik yolu olan tasvire sadece iki öyküde rastlıyoruz. Bu da, tasviri yapılan ortamın olduğu gibi yansıtılması şeklindedir, yani detaylara yer verilmemiştir. Bunların sonucunda da kısa ve basit cümlelerle yapılan bir anlatım göze çarpıyor. Çerçeve öykülerde yer alan cümleler uzun değildir. 3-4 kelimelik cümlelerin yanı sıra, virgülle bağlanan cümleler kullanıldığını da görüyoruz. Ayrıca, asıl cümleye bağlı olan bir veya en fazla iki yan cümlenin yer aldığını söyleyebiliriz. Bu bulgumuzu göstermek için şu örneği verebiliriz : "Melanie beni kucakladı ve içeri odaya götürdü. Mutfağa açılan kapı açıktı. Hiç bir şey değişmemişti.

Salonda her şey aynı yerinde duruyordu. Melanie kahve pişirdi.”
(Üçüncü Katta Bir Oda, S.25-26)

İç öykülerde ise Tielsch, anlaşılması daha zor ve uzun cümleler kullanmıştır. Öyle ki, birbiri ardına sıralanmış yan cümlelerin yanında, anlatılan olayın akışı bakımından birbiri ile bağlantılı olan cümlelerin arasına uzun açıklamaların yerleştirildiğini de görebiliyoruz. Cümleler, hem virgüllerle hem de “ve” bağlacı ile birbirine bağlanmak suretiyle uzunca bir paragraf oluşturuyor : “Artık geceleri uyuyamıyordum, yatakta hep uyanık duruyordum ve karımın şimdi onun yanında olduğunu tasavvur ediyordum, tüm detaylarıyla bunları düşünüyordum, bu beni bunalıma sokuyordu, bağırmağayım diye, beni diğer insanlar duymasın diye ağızıma mendiller tıkadım.”
(Köyde Bir Cinayet, S.116)

İç öykülerde cümleler daha uzun olmasına rağmen, okuyucuya sıkıntı verecek bir okuma ortamı hazırlanmış olmuyor, bilakis bu uzun cümlelerin bağlanmasında gösterilen ustalık, okuyucunun öyküyü okurken duyduğu zevki ve heyecanı artırıyor.

SONUÇ

Ilse Tielsch'in "Der Solitär" adlı kitabında bizim incelediğimiz altı öykü ile "Erinnerung mit Bäumen" adlı kitabındaki tek öykünün ortak yanı, anlatıcıların geriye dönüş tekniğine baş vurarak geçmişe, çocukluk ve özellikle gençlik yıllarına göndermeler yapmalarındadır. Tamamiyle geriye dönüşlerin hakim olduğu bu öykülerde geriye dönüşlere sebep teşkil eden unsurlar vardır. Daha açık ifade etmek gerekirse, anlatıcılar, karşılaştıkları bir insan, bir ev, bir bitki veya bir kahve fincanından etkilenerek yıllar önce başlarından geçen ve tamamı hüzünlü olan olayları anımsayarak karşılarındaki kişiye aktarırlar.

"Ein Zimmer im dritten Stock" adlı öyküde anlatıcı, çocukluğunda kaldığı eve yıllar sonra döndüğünde karşılaştığı Melani'nin kendisine kahve ikram etmek istemesi üzerine yıllar önce kırdığı kahve fincanını ve akabinde gelişen olayları anımsıyor. Onu geçmişe götüren bu kahve fincanıdır.

"Der Mann mit der Palme" adlı öyküde anlatıcı, elinde tuttuğu palmiye dalından etkilenerek geriye dönmektedir.

"Rückkehr zu Katrin", "Ende einer Geschichte" ve "Ein Mord im Dorf" adlı öykülerde geriye dönüşün nedeni, vicdan muhasebesi, kendini rahatlatmak, kendi iç huzurunu sağlamak ve suçluluk duygusundan kendisini arındırmaktır.

"Erinnerung mit Bäumen" adlı öyküde ise anlatıcının geriye dönüşündeki etken, yıllar sonra önünden geçmekte olduğu çiftliğin o anki oldukça değişmiş görüntüsüdür. Yirmibeş yıl önce kaldığı ve bir hayli anısı olan çiftliğin çağa uygun bir şekildeki değişikliği anlatıcıyı geçmişe götürür.

Belirli bir şimdiki zaman olayına bağlı olan geriye dönüşler sayesinde geçmişin bir parçası çıkarılıp, şimdiki zamana getirilir. Bu şekli her öyküde görüyoruz.

Tielsch'in öykülerinde, geçmiş ile şimdiki zamanın ilişkilerini açıklamak amacıyla geriye dönüşlerin gerçekleştirildiğini, ikisi arasında yapılan kıyaslamada ortaya çıkan benzerlik ve zıtlıkların şekillendiğini söyleyebiliriz.

İncelediğimiz öykülerin tamamına yakınında gençlik yıllarına dönüş vardır. Sadece "Ein Zimmer im dritten Stock" adlı öyküde çocukluk yıllarına dönülmektedir. Bunun sonucunda da zaman olarak bir hayli öncesine dönüş görülmektedir.

Tielsch'in öykülerinin hemen hepsinde hüznü ve kederli olaylar anlatılmaktadır. İşlenen olaylar yaşanan mutsuz olaylardır. Geçmişte yaşanan mutlu bir olayın anlatıldığı bir öykü göremiyoruz. Bunun tek nedeni ise; yazarın acılı ve zorluklarla dolu bir gençlik yaşamasıdır. Aynı zamanda oğlunun kanserden ölmesi de, Tielsch'in öykülerinin genelinde, ölümden, kederden ve hüzünden bahseden konuları işlemesinde muhakkak ki bir etkidir. Ayrıca, II.Dünya Savaşı sırasında onaltı yaşında olan Tielsch'in insanlığın yaşayabileceği en acı olay olan savaşı bizzat yaşaması, eserlerinde daima mutsuz olayları işlemesine en önemli neden teşkil eder.

"Rückkehr zu Katrin" ve "Ende einer Geschichte" adlı öykülerde Tielsch, olup biten olayları öykünün kahramanına değil de, onu yakından tanımak fırsatını bulmuş birine anlattırma yoluna gitmiştir. Öykünün kahramanı da, anlatıcısı da aynı kişi ise, yazarın elinde kullanabileceği bilgi kaynağı olarak yalnızca bu kişi vardır ve yazar onun görüş ve bilinç alanı dışına çıkamaz. Bu yüzden Tielsch, yukarıda adı geçen bu iki öyküsünde olayları bir başka kişinin ağzından anlatma yolunu seçmiştir. Yaşam öyküsünün anlatıldığı kişi, olayların sonunda ölüyorsa, öykünün zaten bir başkası tarafından anlatılması zorunlu olmaktadır.

Tielsch, "Rückkehr zu Katrin" ve "Ende einer Geschichte" adlı öykülerinde toplumun olumlu yönlerine hiç değinmemiş ve onu olumsuz yönleriyle ortaya koymuştur. Bireyin bakış açısı

doğrultusunda toplumu yargılama yolunu seçmiştir. Yazar, bu kahramanlar sayesinde toplumsal yaşamın sorunlarını ortaya koyar ve böylelikle toplumu eleştirir.

Tielsch, birey - toplum ilişkisini yansıtırken, kadın sorunsalını da ortaya koyar. Özellikle "Ende einer Geschichte" isimli öyküsünde toplumsal yaşamı henüz tanımayan genç bir kızın böyle bir yaşama hazırlık sürecinde en yakınları tarafından bile sömürüldüğünü vurgular. Ablası ve eniştesi, kendi çıkarları için onun ucuz iş gücünden faydalanırlar. "Rückkehr zu Katrin" isimli öykünün kahramanı da genç bir kızdır ve Tielsch bu öyküsünde de genç bir kızın nasıl ezildiğini ve acı çektiğini ortaya koyar.

Tielsch, bu öykülerinde birey - toplum ilişkisini yansıtırken daima bireyin yanında yer almıştır. Anlatıcıların, öyküyü anlatırken öykünün kahramanlarına zamanında destek olmadıklarını, onlara yardım etmediklerini belirten pişmanlık dolu ifadeler kullanmaları bunun bir göstergesidir. "Rückkehr zu Katrin" ve "Ende einer Geschichte" isimli öykülerdeki kahramanların toplumsal yaşamda çıkar çatışmalarına yenik düştüklerini, birlikte yaşadıkları insanların isteklerine boyun eğdiklerini görüyoruz. Tielsch, bu öykülerde, güçsüz bireylerin topluma karşı mücadele güçlerini kaybettiklerini vurgulamıştır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ**, Şerif, Roman Sanatı ve İncelemesine Giriş, Birlik yayınları, Ankara, 1984
- AYTAÇ**, Gürsel, Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler, Gündoğan Basın Yayın Dağıtım, Ankara, 1990
- AYTÜR**, Ünal, Henry James ve Roman Sanatı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları, Ankara, 1977
- ÇOLAK**, Mustafa, Theodor Storm'un Yaşlılık Novellerinde Anlatım Tekniği, 19 Mayıs Üniversitesi yayınları, Samsun, 1991
- JOKASTRA**, Peter, Rheinpost, Viyana, 1979
- LAEMMERT**, Eberhard, Bauformen des Erzählens, Carl Ernst Poeschel Verlag, 6.Auflage, Stuttgart, 1975
- TEKİN**, Mehmet, Roman Sanatı ve Roman Unsurları, Selçuk Üniversitesi yayınları, Konya, 1989
- TIELSCH**, Ilse, Erinnerung mit Bäumen, Styria Verlag, Wien, 1979
- TIELSCH**, Ilse, Der Solitär, Styria Verlag, Wien, 1987
- TRENKLER**, Gerhard, Ilse Tielsch Zum 60. Geburtstag, Styria Verlag, Wien, 1989
- WAHL**, Kurt, Vienna-Pannonie, Viyana, 1979
- WOLF**, Andreas, Viener Zeitung, Viyana, 1979
- YÜCEL**, Tahsin, Anlatı Yerlemleri, Ada yayınları, İstanbul, 1979

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Uğur NALCIOĞLU 1961 yılında Erzincan'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı yerde tamamladı. 1978 yılında başladığı Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü 1982 yılında bitirdi. Aynı yılın yaz ayında Almanya'ya giderek orada Goethe'nin eserleri hakkında çalışma yaptı. Daha sonra yurda dönerek askerlik hizmetini tercüman olarak tamamladı. 1985 yılında Atatürk Üniversitesinde okutman olarak göreve başladı. 1988 yılında dil kursuna katılmak üzere tekrar Almanya'ya gitti. Nalcioğlu, halen K.K. Eğitim Fakültesi Almanca bölümünde görev yapmaktadır.